

“Oriental Post-Authority Society” (A New Theoretical Approach in Political Sociology of Iran)

Sajjad Sattari*

Assistant Professor, Department of Political Science,
University of Tehran, Tehran, Iran.

Abstract

This article is a sequel of the article "The Power and Involuntary State of Exception in Iran" (Sattari 2022). By redefining "authority" (based on the three concepts of hegemony, social control and reproduction), the author explains the special existential conditions being formed in parallel with the movement of Iranian society towards an involuntary state of exception by formulating the theoretical approach of "Oriental Post-Authority Society". His basic question is, what is the fundamental result of the gradual occurrence of involuntary state of exception in Iran? The author has five interrelated arguments:

First: The persistence of the "general crisis of capital accumulation" and the "expansion of digital technology" in Iranian society paves the way for the occurrence of two fundamental transformations (first: the transformation of economic roots of classes, and second: the transformation of utopia and the politics of class life) and these two transformations enters the society in a unceasing process of re-creation of a new existential situation with the characteristic of "self-reliance and self-rule". The author calls this emerging existential situation as the formation of an "Oriental Post-Authority Society" in Iran.

Second: The main tripod of this developing oriental post-authority society is (first: the gradual construction of a political anti-theology in society by relying on the theological concept of the State of Innocence, second: despair of the possibility of political revolution or collective fear of its consequences, and third: the growing tendency towards everyday social revolution as an emergency alternative to political revolution.

Third: In the formation process of the oriental post-authority society in Iran, a "new class birth" occurs and leads to the "birth of an autonomous class" and "the beginning of class autonomy in the history of Iran". This significant event intensifies the process of "increasing class displacement" in the society and

* Sattari.s@ut.ac.ir

How to Cite: Sattari, S. (2023). "Oriental Post-Authority Society" (A New Theoretical Approach in Political Sociology of Iran). *State Studies*, 9(35),1 -36. doi: 10.22054/tssq.2023.75675.1452

the new autonomous class expands the main tripod of the oriental post-authority society even more by bringing together some layers of other social classes. In this way, a special situation emerges in Iranian society, which the author calls "a single society with two conflicting social realms" (first: the social realm of authority, and second; the social realm of anti-authority).

Fourth: With the passage of time and due to the "generational transformation of traditional leaders", the social realm of anti-authority gains more expansion in society, particularly through the continuous impeachment and negation of official authorities and their desired symbolic order, the new autonomous class gradually exposes the social realm of authority to passivity, more social suspension, and even the potential danger of dissolution. In such a situation, a fundamental conflict between the "order, interests and survival" of the members of these two social realms (or the social realm of authority, and the social realm of anti-authority) is subsequently formed and the ground is paved for the outset of an inclusive dialectic in the society. The author calls this special event "the dialectic of official social authoritarianism with informal social anti-authoritarianism" and considers its gradual synthesis to be the "ambivalent crisis of praxis of power elites and social forces in the society".

Fifth: The emergence of ambivalent crisis of praxis causes "mutual inability of power elites and social forces to conquer each other" and this exposes both actors to "erosion and historical recess". With the passage of time, this ambivalent crisis of praxis launches the room for the emergence of a situation that the author calls "involuntary collective aporia" (or the state of astonishment and intractability of basic problems in Iranian society). The continuation of this involuntary collective aporia causes existential anxiety and the spread of "pervasive general paranoia" in the society. This pervasive general disorder accelerates the process of suspension and social dissolution of traditional authorities and the process of the formation of the post-authority society in Iran.)

Based on these five arguments, the article has five sections. In the first section; by providing a new definition of authority, the author explains the impact of the society's movement towards an involuntary state of exception in the "transformation of economic roots of classes" and the "transformation of utopia and the politics of class life" and, consequently, the beginning of the process of "formation of the oriental post-authority society" in Iran. In the second section; He determines the nature of this oriental post-authority society and its three main tripod. In the third section; the author explains the issue of "new class manifestation" or the birth of an "autonomous social class" in Iran and the impact of this "class autonomy" on development of the oriental post-authority society in Iran. In the fourth section; He describes the process of increasing social suspension and the gradual dissolution of the social realm of authority and, as a result, the "emergence of a single society with two conflicting social realms" in Iran. In the fifth section; the author mainly describes the process of occurrence of a dialectic (or dialectic of official social

| 3 | Sattari

authoritarianism and informal social anti-authoritarianism) and its gradual synthesis, i.e. "ambivalent crisis of praxis of power elites and social forces" dealing with its conditional future.

Keywords: Involuntary State of Exception, Social Classes, Autonomous Class, Political Anti-Theology, Ambivalent Crisis of Praxis.

«جامعه‌پساوتوریتة شرقی»

(یک رهیافت تئوریک جدید در جامعه‌شناسی سیاسی ایران)

استادیار علوم سیاسی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

سجاد ستاری*

چکیده

نویسنده با ارائه تعریفی جدید و مجدد از «اوتوریتة» (بر پایه سه مفهوم «هژمونی، کنترل اجتماعی و بازتولید»، تأثیر شکل‌گیری وضعیت استثناء جبری در ایران بر آن را شرح می‌دهد. استدلال وی آن است که به موازات حرکت تدریجی جامعه ایران به سوی یک وضعیت استثناء جبری، و بر اثر «نخست»؛ «دگرگونی ریشه‌های اقتصادی طبقات» و دوم؛ «تحول یوتوپیا و سیاست زندگی طبقاتی»، جامعه وارد فرایند مداوم بازآفرینی و خلق یک وضعیت وجودی نو با خصلت «خوداتکایی و خودگردانی» می‌شود. نویسنده این وضعیت وجودی در حال ایجاد در ایران را «تکوین جامعه‌پساوتوریتة شرقی» می‌نامد و سه پایه اصلی آن را (نخست؛ شکل‌گیری یک ضدالاهیات سیاسی در جامعه با اتکاء به مفهوم الاهیاتی وضع بی‌گناهی»، دوم؛ «یأس از امکانیت انقلاب سیاسی یا هراس جمعی از عواقب آن» و سوم؛ «گرایش فزاینده به انقلاب روزمره اجتماعی به مثابه بدیلی اضطراری برای انقلاب سیاسی) می‌داند. از دید وی، در فرایند تکوین جامعه‌پساوتوریتة شرقی، نوعی «زایش طبقاتی جدید» رخ می‌دهد و به «تولد یک طبقه اجتماعی خودآیین» و «آغاز خودآیینی طبقاتی در تاریخ ایران» می‌انجامد. به زعم نویسنده، طبقه جدید خودآیین سه پایه اصلی جامعه‌پساوتوریتة شرقی را بیش از پیش بسط می‌دهد و بدین سان، وضعیت خاصی در جامعه ایران پدیدار می‌شود که نویسنده آن را «جامعه واحد با دو قلمرو اجتماعی متعارض» (نخست؛ «قلمرو اجتماعی اوتوریتة» و دوم؛ «قلمرو اجتماعی ضداوتوریتة») می‌نامد. با گذشت زمان و به ویژه بر اثر تحول نسلی رهبران، تعارض میان این دو قلمرو اجتماعی بر سر «نظم، منافع و بقاء» شدت می‌یابد و زمینه برای آغاز یک دیالکتیک فراگیر در جامعه هموار می‌شود. نویسنده این رخداد خاص را «دیالکتیک اوتوریتة گرای اجتماعی رسمی با ضداوتوریتة گرای اجتماعی غیررسمی» می‌نامد و سنتز تدریجی آن را بروز «بحران پراکسیس دوسویه نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در جامعه» می‌داند.

واژگان کلیدی: وضعیت استثناء جبری، طبقات اجتماعی، طبقه خودآیین، ضدالاهیات سیاسی، بحران پراکسیس دوسویه.

* Sattari.s@ut.ac.ir

۱. این مقاله، امتداد مقاله «قدرت و وضعیت استثناء جبری در ایران؛ شالوده و شرایط امکان» (ستاری ۱۴۰۱) است.

مقدمه

اگر وضعیت استثناء کارل اشمیت و جورجو آگامبن را «وضعیت استثناء نوع اول یا ارادی» تلقی کنیم که برپایی آن در جامعه، خواست و استراتژی آگاهانه نخبگان قدرت حاکم بوده و معطوف به «تحقق سیاست و تصمیم آنها در جامعه» است؛ آنگاه می‌توانیم «نوع دوم وضعیت استثناء» را در قالب «وضعیت استثناء جبری» طرح کنیم که بروز آن در جامعه اولاً؛ ناشی از اراده، خواست و استراتژی نخبگان قدرت حاکم نیست و ثانیاً؛ به بحران حاد سیاست و افول تصمیم نخبگان قدرت در جامعه می‌انجامد. با این نوع بندی اولیه، می‌توان بر آن بود که جامعه ایران در مسیر یک وضعیت استثناء نوع دوم یا جبری قرار دارد و این وضعیت در حال وقوع، نتیجه ترکیب تدریجی چهار آبررخداد (شامل «بحران عام انباشت سرمایه»، «بسط دیجیتال‌لیسم در زندگی روزمره»، «جابجایی فزاینده طبقاتی» و «تحوّل نسلی رهبران سنتی») در جامعه است. با این برداشت، در مقاله حاضر کوشیده‌ام تا با طرح رهیافت تئوریک «جامعه پساو توریته شرقی»، شرایط وجودی خاصی را شرح دهم که به موازات حرکت جامعه به سوی وضعیت استثناء جبری، در حال شکل‌گیری است. پرسش آن است که نتیجه وقوع تدریجی وضعیت استثناء جبری در ایران چیست؟ در اینجا، پنج استدلال به هم پیوسته دارم:

نخست؛ تداوم «بحران عام انباشت سرمایه» و «بسط دیجیتال‌لیسم» در جامعه، زمینه را برای دو تحول بزرگ (نخست؛ «دگرگونی ریشه‌های اقتصادی طبقات» و دوم؛ «تحوّل یوتوپیا و سیاست زندگی طبقاتی») هموار می‌سازد و این دو تحول، جامعه را مستعداً بازآفرینی مداوم و خلق یک وضعیت وجودی نو با خصلت «خوداتکایی و خودگردانی» می‌سازد. این وضعیت وجودی در حال ایجاد را می‌توانیم «تکوین جامعه پساو توریته شرقی» در ایران بنامیم.

-
۱. طبیعتاً این پایان ماجرا نیست زیرا در برابر شکل‌گیری وضعیت استثناء جبری در جامعه، بار دیگر حاکم می‌تواند وضعیت استثناء ارادی جدیدی در جامعه اعلام و برپا کند. بنابراین عاملیت حاکم برای اعلام وضعیت استثنایی هیچگاه برچیده نمی‌شود ولی توان او برای برپایی آن ممکن است دچار افول شود و یا به خشونت بیشتری نیاز داشته باشد. درباره این نوع بندی آرمانی وضعیت استثناء و نحوه فعلیت نوع آرمانی دوم در جامعه ایران، ر.ک؛ ستاری ۱۴۰۱
 ۲. در این مقاله، نام‌گذاری «جامعه ایران به مثابه جامعه پساو توریته شرقی»، به دلیل «افول ساختار شرقی یا اسطوره‌ای و الاهیاتی او توریته در جامعه» است.

دوم؛ سه‌پایه اصلی جامعه پساوتوریته شرقی را باید (نخست) «بسط یک ضدالاهیات سیاسی در جامعه با اتکاء به مفهوم الاهیاتی وضع بی‌گناهی»، دوم؛ «یاس از امکانیت انقلاب سیاسی یا هراس جمعی از عواقب آن»، و سوم؛ «گرایش فزاینده به انقلاب روزمره اجتماعی به مثابه بدیلی اضطراری برای انقلاب سیاسی) تلقی نمود.

سوم؛ در فرایند تکوین جامعه پساوتوریته شرقی در ایران، یک «زایش طبقاتی جدید» رخ می‌دهد و به تولد «طبقه اجتماعی خودآیین» و «آغاز خودآینی طبقاتی در تاریخ ایران» می‌انجامد. این رخداد مهم روند «جابجایی فزاینده طبقاتی» را در جامعه تشدید می‌کند و طبقه جدید خودآیین با همراه ساختن برخی لایه‌های طبقات اجتماعی دیگر، سه‌پایه جامعه پساوتوریته شرقی را بیش از پیش بسط می‌دهد. بدین سان، وضعیت خاصی در جامعه ایران پدیدار می‌شود که آن را می‌توان «جامعه واحد با دو قلمرو اجتماعی متعارض» (نخست؛ «قلمرو اجتماعی اوتوریته» و دوم؛ «قلمرو اجتماعی ضداتوریته») نامید.

چهارم؛ با گذشت زمان و بر اثر «تحول نسلی رهبران سنتی»، قلمرو اجتماعی ضداتوریته گسترش بیشتری می‌یابد و بویژه طبقه جدید خودآیین از طریق استیضاح مداوم اوتوریته‌های سیاسی و نفی نظم نمادین موردنظر آنها، بتدریج قلمرو اجتماعی اوتوریته را در معرض انفعال، تعلیق اجتماعی بیشتر و حتی خطر بالقوه انحلال قرار می‌دهد. در چنین شرایطی، تضاد بنیادینی میان «نظم، منافع و بقاء» اعضاء قلمرو اجتماعی اوتوریته و اعضاء قلمرو اجتماعی ضداتوریته شکل می‌گیرد و زمینه برای آغاز یک دیالکتیک فراگیر در جامعه هموار می‌شود. این رخداد خاص تاریخی را می‌توان «دیالکتیک اوتوریته‌گرایی اجتماعی رسمی با ضداتوریته‌گرایی اجتماعی غیررسمی» نامید و سنتز تدریجی آن را «بحران پراکسیس دوسویه نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در ایران» دانست.

پنجم؛ بروز بحران پراکسیس دوسویه، باعث «ناتوانی متقابل نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در غلبه نهایی بر یکدیگر» می‌شود و همین واقعیت مهم، هر دو کنشگر را در معرض

«فرسایش و فترت مداوم تا اطلاع ثانویه» قرار می‌دهد. با گذشت زمان، این بحران پراکسیسی دوسویه، زمینه را برای بروز وضعیتی که آن را می‌توان «آپوریای جمعی جبری» (یا وضعیت سرگشتگی و حیرت نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در حل مسائل اساسی خود) نامید، هموار می‌سازد. تداوم آپوریای جمعی جبری و حل‌ناپذیر ماندن مداوم مسائل اساسی جامعه، باعث شکل‌گیری متافیزیک خشم و خشونت اجتماعی، اضطراب وجودی و شیوع نوعی «پارانویای عمومی فراگیر» در جامعه می‌شود و همین عارضه، فرایند تعلیق و انحلال اجتماعی اوتوریت‌ها و روند تکوین جامعه پسااوتوریت شرقی در ایران را بیش از پیش هموار می‌سازد. مقاله پنج‌بخش دارد. نویسنده ابتدا با ارائه تعریف جدیدی از اوتوریت، تاثیر حرکت به سوی وضعیت استثناء جبری در «دگرگونی ریشه‌های اقتصادی طبقات» و «تحول یوتوپیا و سیاست زندگی طبقاتی» و به تبع آن، «تکوین جامعه پسااوتوریت شرقی» در ایران را توضیح می‌دهد. در بخش دوم؛ ماهیت جامعه پسااوتوریت شرقی و سه پایه اصلی آن را تعیین می‌کند. در بخش سوم؛ مساله «زایش طبقاتی» و تولد یک «طبقه جدید خودآیین» در ایران و تاثیر این «خودآیینی طبقاتی» در تکوین جامعه پسااوتوریت شرقی را شرح می‌دهد. در بخش چهارم؛ فرایند تعلیق فزاینده اجتماعی و انحلال تدریجی اوتوریت‌ها و «ظهور جامعه واحد با دو قلمرو اجتماعی متعارض» را تبیین می‌کند و در پایان؛ وقوع «دیالکتیک اوتوریت‌گرایی اجتماعی رسمی و ضداوتوریت‌گرایی اجتماعی غیررسمی» و سنتز تدریجی آن یعنی «بحران پراکسیسی دوسویه نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی» را شرح داده و به افق مشروط جامعه می‌پردازد.

-
۱. در اینجا، منظورم از «فرسایش و فترت مداوم تا اطلاع ثانویه» این است که خروج جامعه از آپوریای جمعی جبری، بدون بازاندیشی مثبت واقعی نخبگان قدرت، منطقی ممکن نیست و فرسایش و فترت ناشی از آن، ادامه خواهد داشت.
 ۲. *aporia* در اصل اصطلاحی است در بلاغت یونانی. ارسطو در کتاب سوم متافیزیک یا بنا، آپوریا را به مثابه «برابری میان استنتاج‌های متناقض» تعریف کرده و به انواع آن پرداخته است. به این ترتیب، آپوریا به مثابه امر حل‌نشده، بن‌بست، وضعیت حیرت‌زایی، سرگشتگی، گذرناپذیری و مسائل دشواری است که تفکر درباره آن به تناقضاتی منجر می‌شود که از ذات خود موضوع برمی‌خیزد. آپوریا در تفکر پساهاگلی بار دیگر مطرح شد و بعدها هایدگر، دریدا و برخی دیگر از آپوریا در برداشت‌های مختلفی استفاده کردند. در اینجا، از تعریف ارسطویی آپوریا بهره برده‌ام و منظورم از طرح مفهوم «آپوریای جمعی جبری»، شکل‌گیری وضعیت حیرت و حل‌ناپذیری مسائل هم برای نخبگان قدرت و هم برای نیروهای اجتماعی در جامعه است. در باب معانی آپوریا ر.ک: ارسطو ۱۳۶۶: ۹۷-۵۷؛ بین ۱۳۸۲: ۵۳ و ۲۷۴.

۱. وضعیت استثناء جبری و جامعه‌پساوتوریت‌شرقی

«اوتوریت» تعدد معنا دارد. با این حال، به دلیل پیچیدگی مداوم شرایط مادی و معنایی هستی و حیات انسان در جهان، ما همچنان به یک صورت‌بندی جدید با عناصر و اجزاء درونی بیشتر برای این مفهوم نیاز داریم. بنابراین در اینجا برای تعریف اوتوریت، **اولاً**؛ از سه مفهوم «هژمونی آنتونیو گرامشی»، «کنترل اجتماعی ادوارد راس»، و «بازتولید لویی آلتوسر» در فضایی جدید و زمینه‌ای متفاوت استفاده می‌کنیم و اوتوریت را «پدیده‌ای سه‌لایه» و حاوی «سه قابلیت درهم تنیده و تفکیک‌ناپذیر همزمان برای یک کنشگر» (شامل نخست؛ «قابلیت تعیین‌کنندگی شکل‌های مسلط معنا و کنش در جامعه»، دوم؛ «قابلیت کنترل‌کنندگی شکل‌های مسلط معنا و کنش در جامعه» و سوم؛ «قابلیت بازتولید‌کنندگی شکل‌های مسلط معنا و کنش در جامعه») در نظر می‌گیریم. **ثانیاً**؛ اوتوریت را نوعی «موقعیت تاریخی برای یک کنشگر» فرض می‌کنیم که هم ریشه در تاریخ دارد و هم در طی زمان بر اثر بروز عوامل مختلف، ممکن است دچار ضعف یا زوال شود. بر این مبنا و به صورت مشخص، منظور ما از اوتوریت «موقعیت تاریخی و قابلیت موقت یک کنشگر برای تعیین، کنترل و بازتولید شکل‌های مسلط معنا و کنش در جامعه» است. با این تعریف، در ادامه استدلال خواهیم کرد که چگونه با حرکت تدریجی جامعه ایران به سوی یک وضعیت استثناء جبری، زمینه برای افول اوتوریت (در معنای موردنظر ما) و به تبع آن، تکوین یک «جامعه‌پساوتوریت‌شرقی» هموار می‌شود. اساساً وضعیت استثناء جبری فرارو، از دو جهت به تکوین جامعه‌پساوتوریت‌شرقی در ایران کمک می‌کند. **اولاً**؛ نخستین عنصر بنیادی سازنده وضعیت استثناء جبری در جامعه، «بحران عام انباشت سرمایه» است.^۴ با استمرار تاریخی این بحران در اقتصاد سیاسی ایران،

۱. درباره تاریخ مفهوم اوتوریت و مطالعات تئوریک و تجربی معطوف به آن، برای نمونه ر.ک؛ آرت ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹؛ سنت ۱۳۷۸؛ مورو دویلن ۱۳۷۵؛ میلگرام ۱۳۹۹.

۲. برای اجتناب از پراکندگی بحث، نویسنده در مقاله مستقیماً به بازتعریف تفصیلی مفهوم اوتوریت خواهد پرداخت.

۳. در مورد سه مفهوم «هژمونی»، «کنترل اجتماعی» و «بازتولید»، ر.ک؛ هوارت ۱۳۸۴؛ راس ۱۹۰۱؛ آلتوسر ۱۴۰۱.

۴. درباره وضعیت انباشت سرمایه (شامل میزان درآمدهای نفتی، درآمدهای مالیاتی و سایر درآمدها) که به طور ماهانه توسط بانک مرکزی منتشر می‌شود، ر.ک؛ <https://www.cbi.ir/category/2694>

نخبگان قدرت به نحو گریزناپذیری «امکان استقلال مالی تاریخی خود از طبقات» را از دست می دهند و در ادامه، روزه‌روز به لحاظ مالی به جامعه وابسته تر شده و بخشی از هزینه‌ها را به طرق مختلف (مانند ایجاد تورم عمدی، افزایش قیمت‌ها، حذف یارانه‌ها، بسط مالیات‌ها و...)، از جامعه تأمین و بر آن تحمیل می کنند. این پدیده را می توانیم «وابستگی مالی جبری نخبگان قدرت به نیروهای اجتماعی» و «استقلال مالی جبری نیروهای اجتماعی از نخبگان قدرت» بنامیم که به «دگرگونی ریشه‌های اقتصادی طبقات» در جامعه می انجامد. **ثانیاً؛** به موازات تداوم بحران عام انباشت سرمایه و دگرگونی ریشه‌های اقتصادی طبقات در جامعه ایران، نخبگان قدرت ناگزیرند تا برخلاف ماهیت و روح سنتی خود زمینه بسط تکنولوژی دیجیتال را در جامعه (ولو با اعمال محدودیت‌هایی) فراهم سازند و از این طریق، بار بخشی از وظیفه انباشت سرمایه را بر دوش تکنولوژی و کاربران آن بگذارند. این روند به ترکیب دو عنصر بنیادی دگرگون‌ساز (یعنی «بحران عام انباشت سرمایه» و «بسط دیجیتال‌سیم») در جامعه منجر می گردد و این دو عنصر پیچیده، به نحو گریزناپذیری درهم تنیده می شوند به نحوی که ایجاد

۱. طبق آمار اوپک، ایران در سال ۲۰۰۴ تقریباً ۴ میلیون بشکه در روز تولید و بطور متوسط روزانه دو میلیون و ۶۸۴ هزار بشکه صادرات نفت داشت. در این دوره بالاترین درآمد نفتی تاریخ ایران به وقوع پیوست و ایران بیش از ۶۱۸ میلیارد دلار نفت در بازارهای جهانی به فروش رساند. اما با اعمال تحریم‌های نفتی، صادرات نفت در سال ۲۰۱۱ از دو میلیون و ۵۳۷ هزار بشکه در روز به حدود یک میلیون بشکه در روز در سال ۲۰۱۵ رسید. در نتیجه، تولید نفت ایران با کاهش ۲۲ درصدی و صادرات آن با کاهشی ۵۷ درصدی مواجه شد. پس از احیای پرچام در سال ۲۰۱۵، فروش نفت ایران در سال ۲۰۱۶ با افزایش ۷۸ درصدی به نزدیک دو میلیون بشکه در روز رسید. اما خروج آمریکا از برجام در سال ۲۰۱۸ بار دیگر تحریم‌های نفتی را تشدید کرد و صادرات نفت ایران در سال ۲۰۱۹ به ۶۵۱ هزار بشکه در روز رسید. در سال ۲۰۲۰ مقارن با شیوع کووید ۱۹، تولید نفت به یک میلیون و ۹۸۸ هزار بشکه و صادرات به ۴۰۴ هزار بشکه در روز (یعنی کمترین مقدار از سال ۱۹۸۰) رسید. هرچند وضعیت صادرات نفت در ادامه کمی بهبود یافت و ایران در سال ۲۰۲۱، روزانه ۷۶۳ هزار بشکه نفت صادر کرد؛ با این حال، تناسبی با هزینه‌های گسترده دولت نداشت. بدین سان، سهم حقیقی هر شهروند ایرانی از پول نفت در سال ۱۴۰۱ حدود ۳۴ درصد پایین تر از سال ۱۳۹۶ و در سال ۱۴۰۱ تقریباً نصف سال ۱۳۸۶ شد. در مورد «بیشترین و کمترین میزان صادرات نفت ایران در چهار دهه گذشته»، ر.ک؛ ۵۷۳۳۷۸ <https://www.eghtesadnews.com/> و درباره «کاهش سهم حقیقی هر ایرانی از درآمدهای نفتی» ر.ک؛ <https://www.eghtesadnews.com/> ۵۷۳۶۳۳

جدایی بین «بحران انباشت سرمایه» و «بسط تکنولوژی دیجیتال» در جامعه ناممکن می‌گردد. از همین جا، دومین اثر بنیادی وضعیت استثناء جبری در تکوین جامعه پساو توریته شرقی شکل می‌گیرد و آن، اثر تدریجی فراگیری است که بسط دیجیتال‌لیسم (به‌عنوان دومین عنصر سازنده وضعیت استثناء جبری در جامعه ایران)، در «تحول یوتوپیا و سیاست زندگی طبقاتی» بر جای می‌گذارد. با بسط تکنولوژی دیجیتال در زندگی روزمره، هم حوزه خصوصی و هم حوزه عمومی هرروز خصلتی پویاتر، پیچیده‌تر، ناهمگون‌تر از آنچه نخبگان قدرت مسلط در جامعه می‌خواهند، می‌یابد؛ چراکه تکنولوژی دیجیتال به تدریج سنت و مرجعیت‌های سنتی را متزلزل می‌سازد؛ نظم اخلاقی موجود را تضعیف می‌کند و بستر نیرومندی برای بیگانگی با سنت و نزاع تاریخی با آن فراهم می‌سازد. محور این نزاع را می‌توانیم «نقد و نفی نظام حق و تکلیف رسمی و مرسوم» در جامعه بدانیم. در واقع تکنولوژی دیجیتال «فرد» را قادر می‌سازد تا بر نظام حقوق و تکالیف سنتی موجود در جامعه پرتو افکند؛ آن را به پرسش بکشاند و در مقابل بر حقوق طبیعی آزاد و برابر خود تأکید نماید. به این ترتیب، تکنولوژی دیجیتال به ابزار تخطئه سنت و خطاهای نخبگان قدرت مسلط سنتی در جامعه تبدیل می‌شود و با وقوع رخداد مهمی که آن را می‌توان «بحران حاد یوتوپای رسمی» (یا بحران در آرمانشهر سنتی) نامید؛ او توریته سنت و نخبگان قدرت سنتی در معرض فرسایش و افول مداوم قرار می‌گیرد.^۱

بدین ترتیب، به موازات ترکیب «بحران عام انباشت سرمایه» و «بسط دیجیتال‌لیسم» در جامعه، فرایند مهم دگرگونی هستی اجتماعی و ساختار آگاهی فرد آغاز می‌شود و به تدریج «هستی اجتماعی و ساختار آگاهی نیروهای اجتماعی» از «هستی اجتماعی و ساختار آگاهی نخبگان قدرت» جدا و متمایز می‌شود. به دلیل بروز این شکاف رشد یابنده، نخبگان قدرت اغلب نه مایل هستند که ماهیت وضعیت فرد در جامعه را به صورت واقعی درک کنند و نه عملاً قادرند که مواجهه منطقی با آن داشته باشند زیرا حوزه خصوصی و حوزه عمومی تحت تأثیر بحران انباشت و بسط تکنولوژی دیجیتال در جامعه، متحول شده و اندیشه و عمل نخبگان قدرت، دیگر با این دگرگونی‌های بزرگ حوزه خصوصی و حوزه عمومی سازگار نیست.

۱. در این زمینه، رک؛ ستاری ۱۳۹۹ و ۱۴۰۱.

در نتیجه، نیروهای اجتماعی روز به روز در مقایسه با نخبگان قدرت، ماهیت و خصلت تحوّل یافته تری می‌یابند و این شکاف به بیگانگی و درک ناپذیری متقابل نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی می‌انجامد. با ادامه این روند، هستی اجتماعی و ساختار آگاهی نیروهای اجتماعی در تضاد با هستی اجتماعی و ساختار آگاهی نخبگان قدرت قرار می‌گیرد. همین تضاد بنیادی به مرور زمان، مناسبات روحی و مادی نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی را دگرگون می‌کند و بدین سان، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی را وارد دوره‌ای از «عدم تعادل‌های بزرگ» می‌شوند. به صورت مشخص، سه عدم تعادل بزرگ (در قالب «عدم تعادل هستی اجتماعی و ساختار آگاهی نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی»؛ «عدم تعادل بزرگ طبقاتی»؛ و «عدم تعادل بزرگ روحی») جامعه را فرامی‌گیرد. این عدم تعادل‌ها به مرور زمان زمینه رشد ناسازگاری و نفی در جامعه را بیش از پیش هموار می‌سازد. بنابراین «نخبگان قدرت هر روز غیراجتماعی‌تر» و «نیروهای اجتماعی هر روز غیرسیاسی‌تر» می‌شوند. این روند را باید «ضداجتماعی شدن نخبگان قدرت» و «ضدسیاسی شدن نیروهای اجتماعی» بنامیم. با تداوم این روند، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی دائماً از یکدیگر دور شده و نوعی انقطاع تدریجی همه‌جانبه میان آنها شکل می‌گیرد. این انقطاع تاریخی فراگیر در ذات خود زمینه‌ساز «بحران حاد سیاست» و «افول امکانیت اراده و تصمیم نخبگان قدرت مسلط» در جامعه است؛ زیرا «نسل جدید رهبران سنتی» در صورت عدم گرایش به بازاندیشی مثبت واقعی، نه تنها «موقعیت خطاب‌کنندگی رهبران سنتی پیشین» را در جامعه نخواهند داشت بلکه در ادامه، «خود در معرض خطاب‌شدگی و حتی استیضاح اجتماعی بیش از پیش» قرار خواهند گرفت.^۱ پیامد این روند اساسی را می‌توانیم «تکوین یک جامعه پساو توریته شرقی» در ایران بنامیم و سه پایه اصلی این جامعه در حال تکوین را (نخست؛ «شکل‌گیری و بسط یک ضدالاهیات سیاسی در جامعه با اتکاء به مفهوم الاهیاتی وضع بی‌گناهی»، دوم؛ «یاس از امکانیت انقلاب سیاسی یا هراس جمعی از عواقب آن»، و سوم؛ «گرایش فزاینده به انقلاب روزمره اجتماعی به مثابه بدیل اضطراری برای انقلاب سیاسی) معین کنیم.

۱. در این زمینه، رک؛ ستاری ۱۴۰۱.

۲. جامعه‌پساوتوریته شرقی و سه پایه اصلی آن

جامعه‌پساوتوریته شرقی سه پایه اصلی دارد. اولین شالوده آن «برساخته شدن تدریجی یک سنت ضدالاهیات سیاسی»^۱ در جامعه است که اتفاقاً این سنت ضدالاهیاتی، بر یک مفهوم الاهیاتی یعنی مفهوم «وضع بیگناهی»^۲ و دو همزاد آن یعنی «گناه و گناهکار» استوار است.^۳ منظورم آن است که بخشی از جامعه به تدریج «محرومیتها و مصائب خود در زندگی روزمره» را به مثابه «هبوط و کیفر گناهی» تلقی می‌کنند که خود در وقوع آن اساساً تقصیری نداشته‌اند. از دید آنها، این اوتوریتها بوده‌اند که بحران‌های موجود زندگی در جامعه را شکل داده و همچنان این بحران‌ها را استمرار و حتی شدت می‌بخشند. بنابراین از دید فرد، گناه اخراج از نوعی بهشت مفروض، برعهده گناهکاران دیگری غیر از خود فرد (یعنی اوتوریتها) است. اساساً برساختگی این ضدالاهیات سیاسی در جامعه با نوعی «تشکیک، نفی و فراگذری از همه آشکال اوتوریته» (حتی اوتوریتها موجود در خانواده، مدرسه، دین، دولت و بازار) همراه است. با این حال، تضاد با اوتوریتها برای فرد و جامعه اهمیت محوری دارد زیرا به موازات تداوم بحران انباشت سرمایه و تاثیر منفی آن بر شرایط کار، درآمد و مصرف فرد، نوعی داوری عام در جامعه شکل می‌گیرد که اوتوریتها را عامل اصلی وضع موجود زندگی و گناهکار اصلی هبوط و هزیمت فرد تلقی می‌کند. این نحوه نگرش الاهیاتی

۱. در این مقاله، نویسنده مفهوم «ضدالاهیات سیاسی» را بر پایه مفهوم الاهیاتی «وضع بی گناهی» استوار نموده و بنابراین برداشتی متفاوت از رهیافت مایکل گیلسپای و لوکاس پرکینز دارد. به طور مشخص، استدلال ضدالاهیات سیاسی گیلسپای و پرکینز، در نقد دیدگاه مارک لیبا است. لیبا در کتاب خدای مرده زاد (The Stillborn God) معتقد است که الاهیات سیاسی همیشه به یک سیاست آخرالزمانی منجر می‌شود و تنها از طریق حفظ «جدایی بزرگ» میان سیاست و مذهب می‌توانیم از این سرنوشت اجتناب کنیم مانند جدایی که هابز آغاز کرد اما توسط روسو و الاهیات لیبرال آلمان (منتهی به نازیسم) لغو شد. در برابر این دیدگاه، گیلسپای و پرکینز استدلال می‌کنند که هابز هرگز چنین شکافی ایجاد نکرد. از دید این دوه الاهیات سیاسی بسیار متنوع تر از آن چیزی است که لیبا مطرح می‌کند و الاهیات سیاسی لیبرال آلمان منبع مهم نازیسم نبود. علاوه بر این، به زعم گیلسپای و پرکینز، لیبرالیسم خود یک الاهیات سیاسی است که نشان می‌دهد دین و سیاست نباید (و شاید هم نمی‌توانند) از هم جدا و تجزیه شوند. برای مطالعه این دیدگاه و مقایسه رهیافت مقاله با آن، ر.ک؛ گیلسپای و پرکینز ۲۰۱۰: ۶۵-۸۴.

۲. درباره مفهوم الاهیاتی «وضع بی گناهی»، برای نمونه ر.ک؛ پلنت ۱۴۰۱: ۶۴-۵۹؛ کونگ ۱۳۸۶: ۱۰۷-۱۰۶.

۳. این استنتاج بر پایه «تحلیل روایت و گفتگوهای اجتماعی» و «مطالعه حوزه عمومی دیجیتال در جامعه ایران» است.

به او توریته‌های سیاسی، به طور طبیعی فرد را در مقابل این او توریته‌ها و الاهیات سیاسی آنها قرار می‌دهد زیرا از دید فرد **اولاً**؛ اندیشه و عمل او توریته‌های سیاسی همواره در جهت خیر فردی خاص آنها بوده و به یک فایده‌گرایی‌گزینشی مخالف خیر عمومی انجامیده است. **ثانیاً**؛ ریشه و منشأ این فایده‌گرایی خاص، در الاهیات سیاسی او توریته‌های سیاسی قرار دارد. با این برداشت ضدالاهیاتی، فرد هستی و حیات خود را از هستی و حیات او توریته‌های سیاسی جدا می‌سازد و این روال پیش‌رونده، به افول موقعیت تاریخی و قابلیت او توریته‌های سیاسی در تعیین، کنترل و بازتولید شکلهای مسلط معنا و کنش در جامعه ایران می‌انجامد. اما این مواجهه ضدالاهیاتی، تغییر بنیادینی در جامعه ایجاد نمی‌کند زیرا او توریته‌های سیاسی از ابزار مادی (در قالب سرمایه‌داری دولتی و شبه دولتی و دستگاه بوروکراتیک خشونت)، و ابزار معنایی (در قالب سنت و مناسک سنتی بسیج‌کننده طبقه حامی خود) برخوردارند. فراتر از این، مواجهه ضدالاهیاتی با او توریته‌های سیاسی، به هنگام تبدیل به یک کنش اجتماعی رادیکال، برای بخشی از جامعه (بویژه طبقه متوسط و طبقه متوسط جدید یا شهری)، نتایج مبهم و هراس‌آوری دارد. این طبقات عموماً از عواقب تبدیل ضدالاهیات سیاسی در حال رشد به خاستگاه جنبشهای انقلابی رادیکال در جامعه دچار اضطراب و جودی می‌شوند و از همین‌جا، دومین پایه جامعه پسا او توریته شرقی که «یأس از انقلاب سیاسی و یا هراس جمعی از عواقب آن» است، شکل می‌گیرد. این یأس و یا هراس جمعی از انقلاب سیاسی را می‌توان ناشی از رواج سه پیشفرض در میان طبقه متوسط و طبقه متوسط جدید دانست. **نخست**؛ پیشفرض اعمال خشونت نامحدود توسط نخبگان قدرت علیه نیروهای اجتماعی انقلابی در هرگونه شرایط آستانه‌ای وقوع انقلاب. **دوم**؛ پیشفرض سودمندی نظم موجود در ایران برای همه کنشگران خارجی و به تبع آن، امکان بالقوه توافق نخبگان قدرت داخلی و کنشگران خارجی در هر لحظه و نهایتاً، ناکامی هر جنبش اجتماعی انقلابی در جامعه. **سوم**؛ پیشفرض ناممکنی گذار انقلابی آرام در جامعه ایران و احتمال تبدیل کنش انقلابی به جنگ یا تجزیه سرزمینی و کنترل ناپذیری عواقب آن در زندگی فردی و جمعی. از همین‌جا، به موازات یأس از امکانیت انقلاب سیاسی یا هراس جمعی از عواقب آن، سومین شالوده جامعه

پساوتوریته شرقی در ایران شکل می‌گیرد و آن، «گرایش فزاینده به انقلاب روزمره اجتماعی به مثابه بدیل اضطراری برای انقلاب سیاسی» است. جوهر این پایه جامعه پساوتوریته شرقی، امکان تنزیل اجتماعی نظم سیاسی نه از طریق انقلاب سیاسی که با «انقلاب روزمره اجتماعی» است. بویژه بر اثر یک زایش طبقاتی جدید و تولد یک طبقه اجتماعی خودآیین در جامعه، این طبقه جدید به لوکوموتیو انقلاب روزمره اجتماعی در ایران تبدیل شده و روند تکوین جامعه پساوتوریته شرقی را به پیش می‌برد.

۳. زایش طبقاتی، تولد طبقه خودآیین و بسط تاریخی جامعه پساوتوریته شرقی
جامعه ایران بر اثر بروز سه روند بنیادی موازی، در حال یک «زایش طبقاتی جدید» است. این سه روند بنیادی را می‌توان (نخست؛ تحول روند جمعیت، افول کمی مداوم طبقه سنتی و پیش افتادگی جمعیتی طبقات جدید در جامعه، **دوم؛** بازتولید مستمر یک اقتصاد سیاسی

-
۱. بخشی از جامعه به دلیل یاس از امکان انقلاب یا هراس جمعی از عواقب آن ممکن است بر خلاف تعاریف مرسوم «انقلاب» (به مثابه «دگرگونی بنیادین و دفعی ساختارهای اساسی جامعه»)، معنایی جدید و غیرانقلابی به مفهوم «انقلاب» (در قالب «دگرگون سازی اجتماعی روزمره نظم سیاسی») بدهند. این منطق کنش خاص را می‌توان «منطق کنش انقلابی غیرانقلابی» نامید. درباره تعاریف مرسوم انقلاب، ر.ک؛ اسکاچپول ۱۳۷۶؛ گلدستون ۱۳۸۷ و ۱۳۹۶؛ برینتون ۱۳۹۷.
 ۲. این سه روند بنیادی، بویژه در فاصله (۱۳۷۰-۱۴۰۰) رخ داده است. ر.ک؛ مرکز آمار ایران ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷.
 ۳. جمعیت ایران از شاخص ۳,۹۱ در سال ۱۳۶۵ به ۱,۲۴ در سال ۱۳۹۵ کاهش یافته است. از لحاظ ترکیب ساختار جمعیتی نیز، از مجموع جمعیت 79,962,270 نفری جامعه (بر اساس آخرین سرشماری در سال ۱۳۹۵)، ۲۴ درصد شامل کودکان و نوجوانان زیر ۱۵ سال؛ ۲۵,۱ درصد شامل جوانان ۱۵ تا ۲۹ سال؛ ۴۴,۸ درصد شامل میانسالان؛ و ۶,۱ درصد شامل سالمندان بالای ۶۵ سال بوده است. همچنین بر مبنای پیش بینی دفتر جمعیت، نیروی کار و سرشماری مرکز آمار ایران، جمعیت ایران در سال ۱۴۱۵ به ۹۵ میلیون و ۲۷۸ هزار نفر خواهد رسید. با توجه به این تحول جمعیتی، می‌توان بر آن بود که در صورت تداوم روندهای جمعیتی کنونی، در سال ۱۴۱۵ «سبقت جمعیتی بزرگی به نفع طبقه جدید خودآیین» در جامعه به وقوع خواهد پیوست. درباره ترکیب جمعیتی ایران از سال ۱۳۳۵ به بعد، ر.ک؛ مرکز آمار ایران ۱۳۸۵-۱۳۳۵؛ مرکز پژوهش‌های مجلس ۱۴۰۲.

حداقل گرا، **و سوم**؛ گسترش دائم سطح دانش، تکنولوژی و تکنیکهای زندگی روزمره^۲ در جامعه دانست. تحت تاثیر این سه روند موازی و همزمان، زایش طبقاتی جدید به توکد یک «طبقه خودآیین»^۳ در جامعه می‌انجامد. این تحول را باید «آغاز خودآیینی طبقاتی در جامعه ایران» بنامیم زیرا طبقات اجتماعی پیش از این لحظه، فاقد قابلیت خودآیینی بوده‌اند. به صورت مشخص، برای طبقه جدید خودآیین سه مشخصه اصلی خاص و متمایز می‌توان تعیین کرد. **اولاً**؛ طبقه اجتماعی خودآیین یک طبقه فراسنی، فراجنسی و فراموقعیتی است. این طبقه مرکب از همه گروه‌های سنی و جنسی (پیر، جوان، و نوجوان با جنسیت‌های مختلف) و متشکل از افرادی با انواع موقعیت اجتماعی (اعم از موقعیت بالا، متوسط و پایین) است.^۴ **ثانیاً**؛ طبقه جدید خودآیین در ماهیت و منطق کنش طبقاتی خود، غالباً خصلت خودگردان

۱. در اینجا منظورم از «اقتصاد سیاسی حداقل گرا»، شکل‌گیری مسیرهای خاص، اختصاصی و خصوصی برای رشد افراد و گروه‌های برگزیده در اقتصاد سیاسی ایران است. این مسیرهای کوتاه و سریع رشد برای اکثریت جامعه قابل دسترسی نیست. نمونه مشخص آن، ترکیب سرمایه داری شبه دولتی در ایران است. ر.ک؛ ستاری ۱۳۹۹.

۲. در مورد آمار مربوط به حجم گسترش دانش و تکنولوژی در جامعه ایران، ر.ک؛ مرکز آمار ایران ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷.

۳. در این مقاله، «طبقه خودآیین» اساساً متفاوت از «سوژه خودآیین» آنتونیو گرامشی است. گرامشی در دفترهای زندان، با تفکیک انواع روشنفکران (بویژه تقسیم روشنفکران به روشنفکران سنتی و ارگانیک)، معتقد است که پروراندن سوژه خودآیین در جامعه، مستلزم شکل‌گیری روشنفکران ارگانیک است که مستقیماً از میان توده برخاسته‌اند؛ با توده‌ها تماس و مناسبات نزدیک دارند و آنها را به اندیشیدن انتقادی می‌کشانند. بنابراین به زعم وی، «تولید سوژه خودآیین» در جامعه، در گرو ایجاد یک «گروه روشنفکر ارگانیک» است و توده‌ها بدون وجود روشنفکران ارگانیک نه می‌توانند خودآیین شوند و نه قادرند خود را سازماندهی کنند. بر خلاف برداشت گرامشی، در این مقاله منظور از «طبقه خودآیین»، طبقه‌ای است که **اولاً**؛ منشأ سه‌گانه خاص خود را در جامعه ایران دارد. **ثانیاً**؛ در برابر هر شکل اوتوریت می‌ایستد و بر همین اساس، اتفاقاً روشنفکران را نیز (برخلاف برداشت گرامشی)، شکلی از اوتوریت (و از مسببان وضع موجود زندگی خود) می‌پندارد که باید از آن هم عبور کند. **ثالثاً**؛ این طبقه جدید خودآیین، برای سازماندهی خود به میانجی خاص و مشخصی نیاز ندارد و بر خلاف برداشت گرامشی، توسط هیچ طبقه دیگر (مانند طبقه روشنفکر ارگانیک) سازماندهی نمی‌شود بلکه به نحوی خودانگیخته و از طریق دیجیتال‌سیم خود را سازماندهی می‌کند. برای مقایسه دیدگاه گرامشی با برداشت مقاله درباره طبقه خودآیین، ر.ک؛ گرامشی ۱۴۰۰.

۴. بنابراین در تعریف «طبقه خودآیین»، آن را فراتر از «طبقه متوسط جدید»، «نسل X»، «نسل Y» و «نسل Z» و فراسوی جنبش‌های اجتماعی مربوط به زنان و زندگی آنها در جامعه ایران در نظر گرفته‌ام. درباره نظریات کلاسیک و جدید طبقه و نیز خصوصیات نسلهای اجتماعی در عصر دیجیتال ر.ک؛ اولین رایت ۱۳۹۵؛ سیمیلر و گریس ۱۴۰۱؛ ترنر ۲۰۱۵.

دارد و هستی طبقاتی خاص خود را در قالب «طبقه ای خوداتکاء و فرارونده» آشکار می‌سازد. در نتیجه، این طبقه چندان تحت تاثیر نظام تعلیم و تربیت رسمی موجود در نهاد خانواده، مدرسه، دین و دولت قرار نمی‌گیرد. **ثالثاً؛** طبقه خودآیین تحت تاثیر سه عامل شکل دهنده آن در جامعه ایران (بویژه بحران انباشت سرمایه و بازتولید یک اقتصاد سیاسی حداقل گرا)، گرایش گسترده به ناسازگاری، غضب، ناشکیبایی، نفی پرهیزگاری و کنش فرارسمی گرایانه دارد و متأثر از همین روح، آگاهی و منطق کنش طبقاتی معین خود، دارای وحدت درونی طبیعی و حتی پیوندی خودانگیخته و خود به خود در میان اعضای خویش است. به بیان دیگر، یک عنصر غایی پیوند دهنده خودجوش در میان اعضای طبقه جدید خودآیین وجود دارد و آن لزوم استیضاح، نفی و طرد او توریته‌های رسمی در جامعه (از او توریته‌های موجود در نهاد خانواده تا او توریته‌های موجود در نهاد مدرسه، دین، دولت و حتی بازار) است. بنابراین طبقه جدید خودآیین در ایران را می‌توان دارای رابطه ای سلبی با همه طبقات اجتماعی دیگر حتی طبقه متوسط جدید یا شهری دانست.

این سه خصلت درهم تنیده طبقه خودآیین در ایران، باعث «چرخش وجودی طبقاتی» در جامعه از «خود تعین بخشی فردی تاریخی» به «خودگردانی طبقاتی فراتاریخی» می‌شود.^۲ منظورم آن است که طبقه خودآیین، میل چندانی به بازگشت حقیقی و واقعی (نه تمسک مناسکی صوری) به سنت و رسم تاریخی ندارد و با فراگذری از تاریخ جامعه، بیشتر آینده‌گرا است تا گذشته‌گرا. بنابراین می‌توان بر آن بود که طبقه جدید خودآیین، هم تعریف جدیدی از مفهوم «اصالت و اصالت‌مندی خویش» و هم شیوه زندگی متمایزی از طبقات دیگر دارد زیرا معیارها، اصول و احکام فضیلت و رذیلت اخلاقی را به نحوی خودمدارانه تعیین می‌کند.^۳ این واقعیت حاد باعث رهایی طبقه جدید خودآیین از محدودیت‌های تاریخی بنیادینی می‌شود

۱. این روند بیشتر حاصل بسط تکنولوژی دیجیتال و آگاهی ضمنی پست مدرن مندرج در آن، در دو دهه اخیر است.
 ۲. «خودآیینی»، «خودگردانی» و «خودتعین بخشی» از مفاهیم ایده آلیسم آلمانی است و در اینجا، از مفاهیم مزبور در زمینه متفاوتی استفاده کرده‌ام. درباره این مفاهیم ر.ک؛ سولومون و هیگینز ۱۳۹۹؛ سجویک ۱۳۹۶؛ دورکین ۱۹۸۸.
 ۳. ریشه این امر را باید در «تحول شرایط مادی و معنایی تاریخ ایران» از یکسو، و «تجارب ادراکی و اخلاقی منحصرنفرد طبقه جدید خودآیین» از سوی دیگر جستجو کنیم. در مورد پدیدارشناسی تجربه اخلاقی، ر.ک؛ ماندلباوم ۱۳۹۲.

که طبقات در ایران، همواره در درون و بیرون خود داشته‌اند. این محدودیت‌های تاریخی، نقشی مهم در عدم تعین روح، آگاهی و عمل طبقاتی در جامعه ایران معاصر ایفا نموده است. نخستین محدودیت تاریخی طبقات را می‌توان در مناسبات دوگانه «طبقه با نخبگان قدرت» و «فرد با طبقه» دانست. منظورم این است که در همان حال که طبقات در جامعه پیوسته حالت وابسته به پارادایم قدرت مستقر (یا همان دولت و یا نظام سیاسی موجود) داشته‌اند؛ افراد در جامعه، غالباً متمایل به استقلال از طبقه خود بوده‌اند. این دو حالت را می‌توانیم «وابستگی بیرونی طبقه به نخبگان قدرت» و «استقلال درونی فرد از طبقه خود» بنامیم. این دو خصلت عام طبقات را باید مهمترین تناقض تاریخی طبقه در جامعه ایران معاصر تلقی کنیم و برای آن سه وجه اساسی قایل شویم:

وجه اساسی اول: امکان تصور استقلال بیرونی طبقات (یا استقلال طبقات از نخبگان قدرت)، در جامعه ایران معاصر وجود نداشته است. طبقات اجتماعی توسط نخبگان قدرت مسلط در جامعه ایجاد و با ابزارهای مادی و معنایی نیرومند (بویژه با دو عنصر فراگیر نخست؛ «سنت، رسم و مناسک ادواری مذهبی» و «دوم؛ هسته سرمایه‌داری دولتی و شبه دولتی»)^۲ همواره محصور شده‌اند. بر اثر این محصور شدگی مداوم تاریخی، طبقات اجتماعی در ایران در اغلب مراحل حیات خود عملاً قادر نبوده‌اند خود را به مثابه موجودیتی خارج و مستقل

۱. درباره شواهد تجربی مربوط به وضعیت وابسته طبقات در جامعه ایران معاصر، برای نمونه ر.ک؛ اشرف و بنوعیزی ۱۳۷۲ و ۱۳۹۳؛ آبراهامیان 1392؛ ادیبی ۱۳۵۴.

۲. سرمایه داری دولتی و شبه دولتی همواره به نخبگان قدرت امکان می‌دهد تا با کنترل دو فرایند اصلی جامعه یعنی «جریان انباشت سرمایه» و «سازمان عمومی کار»، به نحو موثری ساختار درآمد و مصرف فرد و جامعه را به دست گیرند و در ادامه، با اعمال نوعی «خشونت سرمایه ای غالباً رویت ناپذیر» و «تحسین سرمایه ای غالباً رویت پذیر»، بر محتوا و فرم زندگی سیاسی فرد در جامعه تاثیر بگذارند. بدین سان، در سرمایه داری دولتی، سرمایه سرشتی دوگانه دارد. **نخست؛** «سرشت خشونت بار سرمایه» که عمدتاً بر «طبقه متوسط شهری بوروکرات» اعمال گردیده و به انفعال این طبقه و افول آرمانهای آن، در بیشتر دوره های تاریخی منجر شده است. **دوم؛** «سرشت تحسینی سرمایه» که در مورد «طبقات سنتی حامی نظم موجود» اعمال گردیده و به موقعیت فعال این طبقات در جامعه، در اغلب دوره ها منتهی شده است. این واقعیت باعث شکل گیری «چهار قانون آهنین انباشت سرمایه» در اقتصاد سیاسی ایران، و گرایش فقیشتیستی نخبگان قدرت به سرمایه داری دولتی و شبه دولتی گردیده است. در این زمینه، ر.ک؛ ستاری ۱۳۹۹.

از پارادایم قدرت مستقر (یا همان دولت یا نظام سیاسی)، تعریف و به مرحله بالاتری از نظم اقتصاد سیاسی موجود در جامعه ارتقاء دهند.

در واقع، از آنجا که در جامعه ایران معاصر، ارزشها و منافع طبقاتی هر طبقه صرفاً در صورت سازگاری با ارزشها و منافع نخبگان قدرت مسلط، برای اعضای آن طبقه قابل حصول بوده است؛ بنابراین امکان جداسازی واقعی نخبگان قدرت و طبقات اجتماعی تاکنون وجود نداشته است. طبقات عملاً همواره مجبور بوده‌اند فعالیت روزمره خود را در مسیری سازگار با نظم سیاسی و یا در حالتی خنثی با آن دنبال نمایند. این پدیده را می‌توانیم «بحران خودتعیین بخشی تاریخی طبقات در ایران» بنامیم. تحت تاثیر این خصلت تاریخی، طبقات اجتماعی غالباً قابلیت فی‌نفسه موثری برای تحقق جمعی ارزشهای مشترک و منافع مشترک خود نداشته‌اند. در نتیجه این شرایط، طبقه اساساً نتوانسته و نمی‌توانست مفهوم حقیقی و اهمیت واقعی برای فرد در جامعه داشته باشد. بنابراین، فرد هستی اجتماعی طبقاتی معین و بادوامی نداشته و غالباً توسط محققان اقتصاد سیاسی و جامعه‌شناسی در درون این یا آن طبقه قرار داده شده است.

از آنجا که فرد فهم طبقاتی متقن و قطعی از هستی اجتماعی خود ندارد؛ لذا خود را درون طبقه خاص و مشخصی نمی‌گنجاند. اگر این پدیده را «ماهیت غیرطبقاتی هستی اجتماعی انسان در جامعه ایران معاصر» بنامیم؛ آنگاه می‌توانیم بر آن باشیم که این شیوه هستی اجتماعی خاص انسان در جامعه، در نهایت به «بحران تعین طبقاتی» منجر شده و فرد عملاً در مسیر «خودتعیین بخشی فردی» و «تقابل تاریخی طبیعی و گریزناپذیر با جامعه مدنی» قرار می‌گیرد. این خودتعیین بخشی فردی فرد در جامعه، افراد را از یکدیگر جدا و به نخبگان قدرت مسلط وابسته ساخته است به نحوی که فرد دیگر قادر نیست در زندگی روزمره خود، بصورتی مستقل از پارادایم قدرت مستقر (یا همان دولت و یا نظام سیاسی)، ارزشها و نیازهای بنیادی خود را دنبال نماید و یا محقق سازد.

۱. در برخی نظریات دولت (مانند نظریه اخلاقی دولت هگل)، بر اهمیت تاریخی جداسازی مفهوم جامعه مدنی و مفهوم دولت تاکید شده است. با این حال، در تاریخ ایران اساساً تفکیک دولت و جامعه مدنی چندان ممکن نیست. اما این روند در حال تغییر است. در مورد نظریه اخلاقی دولت هگل، ر.ک؛ وینسنت ۱۳۹۷: ۲۱۹-۱۸۳.

بر اثر وابستگی هستی و حیات فرد به نخبگان قدرت، او به جای «غیریت طبقاتی» به «غیریت فردی» در جامعه روی آورده و بدین سان، جامعه مدنی غالباً به پدیده ای انتزاعی، و طبقه به امری غالباً موقت و حتی گاه صوری در جامعه ایران معاصر تبدیل شده است. بویژه اینکه نخبگان قدرت همواره از طریق ایجاد یک تکنوکراسی رفاهی^۱ «هستی طبقاتی فرد» را سلب و نوعی «هستی پارادایمی» به او داده اند. این به معنای تلاش بی وقفه نخبگان قدرت برای همسو ساختن هستی فرد با پارادایم قدرت مستقر (یادولت یا نظام سیاسی) و دست کم، خنثی کردن هستی طبقاتی فرد و بیطرف ساختن او در جامعه بوده است.

وجه اساسی دوّم: اگر بپذیریم که طبقه در جامعه ایران، انطباق زیادی با علایق و منافع فرد نداشته و فراتر از آن، ارزشها و منافع فرد با ارزشها و منافع طبقه خود در تضاد بوده است؛ آنگاه نتیجه این واقعیت را می توان «تضاد تاریخی فرد و طبقه» و به تبع آن، «بحران خودسامان دهی طبقات» دانست. این دو نتیجه تاریخی، گسسته‌های پایداری در مناسبات افراد و طبقات و در درون خود طبقات ایجاد کرده و باعث شده است که فرد و طبقه، روابط ریشه‌داری با هم و در درون خود نداشته باشند. بر اثر تضاد علایق و منافع فرد با طبقه اجتماعی خود، وی اساساً نمی تواند به ورای علایق و منافع فردی خود رفته و روح، آگاهی و منطق کنش جمعی طبقاتی یابد.

در نتیجه، طبقه عملاً اهمیت عملی خود برای فرد را از دست داده و فرد طبقه را بر حسب علایق و منافع فردی (و نه علایق و منافع جمعی) می فهمد. بنابراین طبقه تا آنجا برای فرد موضوعیت می یابد که همراستا و تضمین کننده علایق و منافع فردی او در جامعه باشد. از آن جهت که فرد نمی تواند از دایره علایق و منافع فردی خود فراتر رفته و نسبت تاریخی بنیادینی با طبقه خویش برقرار کند؛ بنابراین او همزمان «هم درون طبقه خود و هم بیرون طبقه خود» باقی می ماند. این بدان معناست که فرد در جامعه ایران، نه طبقه دارد و نه بدون طبقه است. این موقعیت دوگانه فرد در قبال طبقه خود، همواره انسجام طبقاتی در جامعه ایران معاصر را مخدوش و شکننده ساخته است. در نتیجه، فرد نه تنها درک طبقاتی خاص و نیرومندی از

۱. درباره استفاده از تکنوکراسی رفاهی برای دستکاری «درآمد، مصرف و زندگی سیاسی فرد»، ر.ک؛ ستاری ۱۳۹۴.

هستی اجتماعی خود نداشته بلکه هویت طبقاتی باثباتی نیز در جامعه ایران شکل نگرفته است. اما در این میان، یک حالت استثناء گونه را می‌توان یافت که وجه سوم موردنظر ما است.

وجه اساسی سوم: اگر بپذیریم که در شرایط عادی جامعه ایران، فرد پیوند واقعی و عمیقی با طبقه خود نداشته و به تبع آن، طبقات اجتماعی نیز ارزشها و منافع مشترکی در درون خود برای تحقق بخشی نداشته‌اند؛ اما در حالات استثناء گونه (مانند بروز یک بحران اقتصاد سیاسی حادّ و طولانی) نوعی روح، آگاهی و منطق کنش طبقاتی شکل گرفته است. با این حال، ریشه همین پدیده نیز باز بیش از هر چیز در معمای «خودتعیین بخشی فردی» قرار دارد. منظور آن است که چون در صورت بروز بحران اقتصاد سیاسی حادّ و طولانی، فرایند خودتعیین بخشی فردی افراد در جامعه مختل می‌شود؛ در نتیجه هر فرد، تداوم وضع موجود را در تضاد بنیادی با علایق و منافع فردی خود می‌بیند. چون این تلقی خاص در میان فرد افراد جامعه شکل می‌گیرد؛ در نتیجه نوعی «همگرایی جمعی جبری» درباره ضرورت مواجهه با پارادایم قدرت مستقر (یا نظام سیاسی موجود) در جامعه ایجاد می‌شود.

به این ترتیب، طولانی شدن بحران اقتصاد سیاسی در جامعه، افراد بیگانه با هم و جدا از طبقه خود را با یکدیگر همسو و همسود می‌سازد. از آنجا که این رخداد بیش از آنکه محصول روح یا آگاهی جمعی طبقاتی باشد؛ حاصل به خطر افتادن علایق و منافع فردی افراد جامعه و به تبع آن، بهم پیوستن خودانگیخته و خود به خود آنها در قالب کنش طبقاتی اعتراضی و یا انقلابی است؛ بنابراین این پدیده را می‌توانیم «کنش جمعی جبری طبقاتی در ایران» بنامیم و آن را نتیجه بحران خودتعیین بخشی فردی افراد در جامعه (بر اثر بروز بحران اقتصاد سیاسی حادّ و طولانی مدت) بدانیم.

اما برخلاف این سه وجه طبقه و کنش طبقاتی در ایران معاصر، طبقه جدید خودآیین دارای شرایط وجودی و اصول اساسی خاص خود (در قالب «خودگردانی اقتصادی اجباری»، «حیات اجتماعی فرارسمی گرا» و «منطق کنش فراگذرنده») است. این شرایط و اصول مشترک امکان «همبستگی خودبخود، خودجوش و هماهنگ» اعضای این طبقه خودآیین در فرایند زندگی روزمره را فراهم می‌سازد. طبقه جدید خودآیین بویژه تحت تاثیر شرایط

وجودی خاص خود (از جمله محصور نشدن توسط سنت و همچنین سرمایه‌داری دولتی و شبه دولتی)، در حیات سیاسی خویش نیز به تدریج اتونوم یا خودآیین می‌شود. همین خصلت طبقه خودآیین را از طبقات اجتماعی دیگر متمایز می‌کند.

بنابراین طبقه جدید خودآیین حتی بر خلاف طبقه متوسط شهری، صرفاً جهت‌گیری انتقادی ندارد بلکه معطوف به تغییر یوتوپای جمعی خود از دو طریق «کار مجازی روزمره» و «اکتیویسم اجتماعی رادیکال» است. این دو مکانیسم، خصلت کلی فراگذرنده طبقه جدید خودآیین و نقش برجسته آن در «**نخست**؛ «تعلیق اجتماعی تدریجی اوتوریت‌ها»، و **دوم**؛ «ایجاد جامعه واحد با دو قلمرو اجتماعی متعارض» را ممکن می‌سازد.

۴. تعلیق فزاینده اوتوریت‌ها و ظهور جامعه واحد با دو قلمرو اجتماعی متعارض

طبقه خودآیین با دو مکانیسم اصلی (یا کار مجازی روزمره و اکتیویسم اجتماعی رادیکال)، سه پایه اصلی جامعه پسااوتوریت شرقی را هر روز بسط بیشتری می‌دهد و به این ترتیب، وضعیت خاصی در جامعه ایران پدیدار می‌شود که آن را می‌توانیم «جامعه واحد با دو قلمرو اجتماعی متعارض» (**نخست**؛ قلمرو اجتماعی اوتوریت، و **دوم**؛ قلمرو اجتماعی ضد اوتوریت) بنامیم. باید در نظر داشت که به دلیل تداوم بحران عام انباشت سرمایه و بسط دیجیتال‌یسم در جامعه، «قلمرو اجتماعی ضد اوتوریت» خصلت فعالانه تر و گسترش بیشتری (در قیاس با قلمرو اجتماعی منفعل و در حال افول اوتوریت) می‌یابد. بنابراین نوعی شرایط جبری برای مواجهه اجتماعی در جامعه شکل می‌گیرد. طبقه خودآیین در بستر همین شرایط مواجهه جبری معین، از سه طریق (**نخست**؛ «تشکیک در ماهیت خیر و مبتنی بر مصلحت عمومی همه اوتوریت‌ها»، **دوم**؛ «نفی امکان ایجاد آینده‌ای بهتر با اوتوریت‌های سیاسی موجود» و **سوم**؛ «فراگذری از ضوابط رسمی و مرسوم شیوه زندگی»)، به تولید یک نظم نمادین جدید و متعارض در جامعه می‌پردازد. شکل‌گیری این نظم نمادین جدید و متعارض، نه تنها بر موقعیت اجتماعی نخبگان قدرت و نظم نمادین مورد نظر آنها اثر سلبی می‌گذارد؛ بلکه همزمان بر تصورات و تصاویر

۱. منظور همان «نخست» بسط یک ضدالاهیات سیاسی رادیکال در جامعه، «دوم» یاس از امکانیت انقلاب سیاسی یا هراس جمعی از عواقب آن، و سوم؛ «گرایش فزاینده به انقلاب روزمره اجتماعی به مثابه یک بدیل اضطراری» است.

ذهنی اعضای سایر طبقات اجتماعی نیز تاثیر گذاشته و بتدریج بخشی از طبقه متوسط شهری را برای «ایجاد تغییرات اجتماعی بنیادی» (و نه لزوماً تغییرات سیاسی بنیادی) با خود همراه می‌سازد. بدین ترتیب، طبقه جدید خودآیین به وقوع ابررخداد سوم در فرایند حرکت بسوی وضعیت استثناء جبری یعنی «جابه‌جایی فزاینده طبقاتی»^۱ در جامعه کمک می‌کند.

با مرور زمان، تغییرات اجتماعی ایجاد شده توسط طبقه خودآیین در جامعه، برای اعضای این طبقه حالتی کاملاً پیش پا افتاده پیدا می‌کند و در پی آن، اعضای این طبقه دائماً تغییرات اجتماعی رادیکالتری را در جامعه تعریف و تحقق می‌بخشند. این روند به شکل‌گیری یک «چرخه بدون وقفه و بی پایان سنت شکنی» در جامعه می‌انجامد و طبقه جدید خودآیین، روز به روز خصلت بنیان ستیزانه بیشتری می‌یابد به نحوی که از دید طبقات دیگر، گویی اعضای طبقه جدید مزبور به این جامعه تعلق ندارد. به این ترتیب، «قلمرو اجتماعی ضداوتوریت» در جامعه گسترشی مداوم می‌یابد و طبقه خودآیین در تکوین یک جامعه پساوتوریت شرفی در ایران نقشی اساسی ایفا می‌کند. از آنجا که طبقه خودآیین به تدریج، به قدرت اجتماعی خود به عنوان یک نیروی فعال تاریخی پی می‌برد؛ بنابراین هرچند در مقاطعی دچار افول می‌شود اما تحول پیوسته‌ای را دنبال می‌کند که در زندگی روزمره آغاز کرده است. تداوم این روند، نوعی بی‌کنشی در نخبگان قدرت ایجاد می‌کند زیرا در نتیجه رشد طبقه جدید خودآیین، نخبگان قدرت امکان چندانی برای بازگرداندن جامعه به «وضعیت پیشین اطاعت از اوتوریت» ندارند.^۳ مهمترین امکان عملی آنها برای محافظت از نظم نمادین رسمی، حفظ و بازسازی

۱. گرایش بخشی از اعضای طبقه متوسط شهری به تغییرات اجتماعی، از جهتی ناشی از ماهیت تسلی بخش رادیکالیسم اجتماعی برای این طبقه است. از آنجا که اعضای این طبقه از ایجاد تغییرات سیاسی بنیادی در جامعه، ناتوان یا هراسناک اند؛ لذا عدم رضایت خود از شرایط اقتصاد سیاسی را از طریق گرایش به تغییرات اجتماعی بنیادی نشان می‌دهند.

۲. همانگونه که پیش از این اشاره شد؛ وضعیت استثناء جبری بالقوه در ایران حاصل ترکیب تدریجی چهار ابررخداد معین (شامل «بحران عام انباشت سرمایه»، «بسط تکنولوژی دیجیتال در زندگی روزمره»، «جابجایی فزاینده طبقاتی» و «تحول نسلی رهبران») در جامعه است. در این میان، زایش طبقاتی جدید و تولد طبقه اجتماعی خودآیین در ایران، به

وقوع ابررخداد سوم (یا جابه‌جایی بزرگ و فزاینده طبقاتی) امکان بیشتری می‌دهد. ر.ک؛ ستاری ۱۴۰۱

۳. در طرح مفهوم «وضعیت پیشین اطاعت از اوتوریت»، از نام کتاب میلگرام (اطاعت از اوتوریت) الهام گرفته ام. درباره اثر مزبور، ر.ک؛ میلگرام ۱۳۹۹.

مداوم حمایت طبقه غالباً سنتی (به مثابه طبقه پارادایمی) است. از آنجا که یوتوپیا و سیاست زندگی طبقاتی رادیکال طبقه خودآیین، باعث اضطراب وجودی و حتی هراس اجتماعی این طبقه سنتی می‌شود؛ در نتیجه، نوعی انسجام درونی در این طبقه سنتی جامعه ایجاد می‌شود. با این حال، در پی تحول نسلی رهبران و آغاز بالفعل وضعیت استثناء جبری در جامعه، قلمرو اجتماعی ضداتوریته گسترش یافته و موقعیت اتوریته‌های سیاسی جدید و نظم نمادین موردنظر آنها هر روز در معرض تعلیق اجتماعی بیشتر و گاه خطر بالقوه انحلال قرار می‌گیرد. در چنین شرایطی، رخداد تاریخی خاصی در جامعه پدیدار می‌شود که آن را می‌توانیم «دیالکتیک اتوریته‌گرایی اجتماعی رسمی و ضداتوریته‌گرایی اجتماعی غیررسمی» و سنتز آن را «بحران پراکسیس دوسویه نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در ایران» بنامیم.

۵. دیالکتیک اتوریته‌گرایی رسمی و ضداتوریته‌گرایی غیررسمی و بروز

بحران پراکسیس دو سویه

عمده‌ترین نتیجه فعلیت‌تدریجی وضعیت استثناء جبری در ایران، تکوین یک «جامعه پسااتوریته شرقی» است و این روند با وجود دچار شدن به دوره‌های رکود و فترت، احتمالاً زوال ناپذیر خواهد بود زیرا نخبگان قدرت مسلط، اولاً؛ نه قادرند چهار ابررخداد سازنده وضعیت استثناء جبری (یعنی بحران عام انباشت سرمایه، بسط دیجیتال‌یسم در زندگی روزمره، جابجایی فزاینده طبقاتی، و تحول نسلی رهبران سنتی) را به راحتی مهار یا متوقف کنند. ثانیاً؛ نه قادرند ارزشها، علایق و منافع نیروهای اجتماعی خواهان تغییر را بپذیرند. و ثالثاً؛ نه قادرند ارزشها، علایق و منافع این نیروهای اجتماعی (بویژه طبقه جدید خودآیین) را دگرگون کنند

۱. بر خلاف نظریات مرسوم طبقه، جامعه را می‌توانیم به «سه طبقه اجتماعی» تقسیم کنیم. نخست؛ «طبقه پارادایمی» یا طبقه ای که حامی تمام‌عیار پارادایم قدرت مستقر (مانند پارادایم قدرت جمهوری اسلامی در جامعه ایران) بوده و به دلایل معنایی و مادی خاص خود از آن دفاع می‌کند. دوم؛ «طبقه ضدپارادایمی» یا طبقه ای که برخلاف طبقه قبلی، مخالف تمام‌عیار پارادایم قدرت مستقر بوده و باز با دلایل خاص خود، خواهان تغییر آن در جامعه است. سوم؛ «طبقه غیرپارادایمی» که برخلاف دو طبقه پیشین، مدافع تمام‌عیار یا مخالف تمام‌عیار پارادایم قدرت مستقر نیست؛ بلکه صرفاً خواهان «یک زندگی قابل قبول» برای خود در جامعه است. در این زمینه رک؛ ستاری ۱۴۰۱.

یا از میان بردارند. بنابراین، حالت محتمل در جامعه، استمرار گرایش طبقه جدید خودآیین به تغییر ساختار موجود اوتوریته خواهد بود. این واقعیت لزوماً به معنای وقوع انقلاب سیاسی نیست اما یقیناً حامل «انقلاب روزمره اجتماعی» در جامعه است. این انقلاب روزمره اجتماعی به مثابه یک امر جاری، با گذشت زمان و به ویژه در پی «تحول نسلی رهبران سنتی»، باعث بروز تضاد بنیادینی در جامعه میان «اعضای قلمرو اوتوریته» و «اعضای قلمرو ضد اوتوریته» در سه حوزه «نظم، منافع، و بقاء» می‌شود. این سه تضاد می‌تواند باعث افول مکانیسمهای مسالمت آمیز حلّ منازعه در جامعه شود. بنابراین به تدریج و با رادیکالتر شدن این تضادها، هم‌نخبگان قدرت و هم‌نیروهای اجتماعی بر سر دو راهی خاصّ قرار می‌گیرند. در یکطرف، نخبگان قدرت خود را بر سر دو راهی «تداوم سیاستهای موجود» یا «تغییر سیاستهای موجود» می‌بینند و در طرف دیگر، نیروهای اجتماعی خود را بر سر دو راهی «پذیرش نظم موجود» یا «تغییر نظم موجود» می‌یابند.

اما این دوراهی‌ها هم‌نخبگان قدرت و هم‌نیروهای اجتماعی را دچار تناقضی بزرگ می‌کند. منظورم آن است که، نه نخبگان قدرت می‌توانند به سهولت سیاستهای موجود خود را تغییر داده و از ادامه مسیر فعلی خود دست بردارند زیرا از دید آنها، این تغییر آینده نظم موجود را به مخاطره می‌کشاند؛ و نه نیروهای اجتماعی قادرند که به سهولت تداوم نظم موجود را بپذیرند زیرا تداوم نظم موجود، این بار بقاء خود نیروهای اجتماعی را (به خاطر تشدید مداوم بحرانهای اقتصادی سیاسی و دشوار شدن بیشتر زندگی در آینده) به خطر می‌افکند. در نتیجه، به تدریج «موجودیت نخبگان قدرت» در برابر «موجودیت نیروهای اجتماعی» قرار می‌گیرد و این پدیده، امکان همگرایی واقعی و بلندمدت میان این دو کنشگر را دشوارتر می‌سازد. به این ترتیب، تضاد نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی بر سر «نظم، منافع و بقاء» شدت می‌یابد و با ادامه این سه تضاد، دیالکتیک فراگیری در جامعه شکل می‌گیرد. این دیالکتیک خاصّ را باید «دیالکتیک اوتوریته‌گرایی اجتماعی رسمی و ضد اوتوریته‌گرایی اجتماعی غیررسمی»

۱. همانگونه که اشاره شد؛ «تحول نسلی رهبران سنتی»، چهارمین و آخرین ابررخداد در فرایند حرکت جامعه ایران بسوی وضعیت استثناء جبری است و با وقوع آن، جامعه بصورت بالفعل وارد این وضعیت وجودی خاصّ می‌شود.

نامید و سنتز تدریجی آن را «بحران پراکسیس دوسویه نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در جامعه» دانست. منظورم آن است که؛

اولاً؛ به دلیل تضاد بر سر «نظم، منافع و بقاء»، نه نخبگان قدرت می‌توانند به آسانی یا سرعت روندهای اقتصاد سیاسی و فرهنگی جدیدی (برای جلب رضایت نیروهای اجتماعی خواهان تغییر) ایجاد کنند و نه نیروهای اجتماعی قادرند که برای همیشه، وضع اقتصاد سیاسی و فرهنگی موجود را بپذیرند. تحت تاثیر این تضاد، هیچ یک از این دو کنشگر نه می‌توانند با یکدیگر متحد شوند و نه قادرند یکدیگر را محو نمایند. در نتیجه، هر دو به طور مداوم می‌کوشند تا اراده و عمل یکدیگر را نفی، انکار یا خنثی سازند. با نفی، انکار و خنثی سازی دوسویه، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی هر دو امکان برخورداری از یک موقعیت ثابت و تثبیت شده در جامعه را از دست می‌دهند و هر کدام از این دو، دوره‌های رونق و رکود خاص خود را خواهند داشت. در برخی دوره‌ها، نیروهای اجتماعی این امکان را می‌یابند که جنبشهای اجتماعی گسترده در جامعه شکل دهند اما این جنبشها رونق مقطعی داشته و پس از مدتی، دوره رکود این نیروهای اجتماعی فرامی‌رسد و دوره رونق نخبگان قدرت مسلط آغاز می‌شود. **ثانیاً؛** این چرخه‌های رونق و رکود به معنای آن است که نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در ایران هیچ یک «به تنهایی»، قادر به غلبه نهایی بر دیگری نیست و هیچ یک از این دو، در برابر دیگری تسلیم نهایی نخواهد شد زیرا هر کدام محدودیتها و امکانات خاص خود را دارند. نتیجه این وضعیت (نه غلبه نهایی و نه تسلیم نهایی)، تعیین ناقص هر دو کنشگر در جامعه است و نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی توان رهایی کامل از یکدیگر و ایجاد وضعیت موردنظر خود در جامعه را ندارند. **ثالثاً؛** از آنجا که نخبگان قدرت و

۱. در اینجا منظور از «به تنهایی»، بدون کمک و مداخله خارجی است.

۲. برای نمونه، نخبگان قدرت علاوه بر امکانات مادی (مانند سرمایه داری دولتی و شبه دولتی و ابزار خشونت رسمی و غیررسمی)، از ساختارهای بوروکراتیک مختلف و یک ذخیره معنایی مهم (در قالب سنت، رسم، زبان نیایش، مناسک ادواری مذهبی) و همچنین یک طبقه حامی غالباً باثبات، بانگیزه و تحکیم یافته برخوردارند. در مقابل، نیروهای اجتماعی خواهان تغییر و بویژه طبقه جدید خودآیین از دانش، تکنولوژی دیجیتال، روح جمعی ضدآوتوریت و همچنین ابزار اکتیویسم اجتماعی رادیکال در جامعه، برای تضعیف و زوال تدریجی نظم رسمی برخوردار است.

نیروهای اجتماعی، هیچ کدام توان رهایی کامل از یکدیگر و ایجاد وضعیت موردنظر خود در جامعه را ندارند؛ بنابراین تضاد میان این دو (در صورت عدم بازاندیشی) تعمیق می‌شود زیرا هیچ یک نمی‌تواند «نظم، منافع و بقاء خود» را بدون به چالش کشیدن «نظم، منافع و بقاء دیگری» در جامعه فعلیت بخشد. بویژه با تحول نسلی رهبران و آغاز بالفعل وضعیت استثناء جبری در جامعه، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی هیچکدام «نه امکان تغییر فوری خود» را دارند و «نه راه حل نهایی برای تغییر دیگری» را.

به این ترتیب، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی هر دو دچار بحران پراکسیس می‌شوند^۱ و بروز این بحران پراکسیسی دوسویه، نه تنها باعث «ناتوانی متقابل نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در غلبه نهایی بر یکدیگر» می‌شود بلکه همزمان و فراتر از آن، هر دو کنشگر را در معرض «فرسایش و فترت مداوم تا اطلاع ثانویه» قرار می‌دهد. منظورم آن است که در صورت «عدم بازاندیشی مثبت واقعی نخبگان قدرت» و با طولانی شدن بحران پراکسیس دوسویه در جامعه، زمینه برای بروز وضعیتی که آن را می‌توانیم «آپوریای جمعی جبری» (یا وضعیت حیرت و حل‌ناپذیری مسائل اساسی جامعه) بنامیم، هموار می‌شود. بروز این پدیده، باعث گرایش نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی به خشونت بیشتر می‌شود و این ممکن است به «پارادوکس خشونت در جامعه ایران» بیانجامد. در این حالت، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی نه بدون خشونت امکان تحقق «نظم، منافع و بقاء» خود در جامعه را دارند و نه از طریق خشونت، امکان خروج از وضعیت استثناء جبری را خواهند داشت. در صورت بروز و تداوم این پارادوکس در جامعه، زندگی بویژه برای طبقات پایین و متوسط جامعه، روز به روز کشتش ناپذیرتر می‌شود زیرا با گذشت زمان و با سخت تر شدن شرایط زندگی در جامعه آنها نه می‌توانند این شرایط زندگی را تحمل کنند و نه می‌توانند آن را تغییر دهند. در نتیجه،

۱. مفهوم «پراکسیس» تاریخی طولانی دارد و چرخشهای معنایی مختلفی را در یونان باستان، سنت قاره ای و نظریه سیاسی معاصر پشت سر گذاشته است. در اینجا، از مفهوم پراکسیس برای صورتبندی مفهوم «بحران پراکسیس دوسویه» و برای توضیح وضعیتی در جامعه ایران استفاده کرده‌ام که در چارچوب آن، هم نخبگان قدرت و هم نیروهای اجتماعی، در فرایند حرکت تدریجی جامعه بسوی یک وضعیت استثناء جبری، از انجام هر نوع کنش منجر به رهایی از یکدیگر ناتوان می‌شوند. درباره تاریخ مفهوم پراکسیس از یونان باستان تا اواخر قرن بیستم، ر.ک؛ بال ۱۴۰۰.

فرد معنای زندگی خود را بیش از پیش از دست می‌دهد و به تدریج، نسبت به همه و حتی نسبت به خود، احساس جدایی می‌کند. این احساس جدایی می‌تواند باعث شکل‌گیری نوعی «پارانویای عمومی فراگیر» در جامعه شود^۱ و تحت تاثیر این پارانویای فراگیر، افراد نه تنها نسبت به نخبگان قدرت بلکه نسبت به همدیگر نیز حس سوءظن و بیزاری روزافزون یابند. در چنین شرایطی، نه تنها ایجاد وحدت و همسویی میان نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی دشوارتر می‌شود؛ بلکه فراتر از آن، نوعی گسست روحی فراگیر در جامعه و میان افراد شکل می‌گیرد و توان ارتباطی فرد در جامعه هر روز محدودتر می‌گردد. این فرایند به «تجزیه مداوم جامعه از پایین» می‌انجامد^۲ و این تجزیه شدگی از پایین، تکوین جامعه پسااوتوریته شرقی در ایران را بیش از پیش تسهیل می‌کند زیرا هم اوتوریته‌های سیاسی و هم اوتوریته‌های غیرسیاسی را در معرض ضعف و زوال اجتماعی بیشتر قرار می‌دهد.

تحلیل نهایی

هم اکنون (۱۴۰۲) جامعه ایران در مرحله سوم حرکت خود به سوی وضعیت استثناء جبری (یا مرحله جابجایی فزاینده طبقاتی) قرار دارد. با وقوع آبررخداد آخر یا تحول نسلی رهبران سنتی، جامعه وارد مرحله چهارم یا «ساعت وضعیت استثناء جبری» می‌شود. با آغاز بالفعل این وضعیت در جامعه، اوتوریته‌های سیاسی به طور طبیعی، در معرض افول و انفعال تاریخی بیش از پیش قرار می‌گیرند. در نتیجه، نوعی «اضطراب وجودی و موقعیتی»، آیین اوتوریته‌ها را فراگرفته و آنها برای بازسازی نسبی موقعیت اجتماعی شکننده خود در جامعه، وارد چرخه رقابت درونی با یکدیگر می‌شوند. این رقابت درونی باعث شکاف در ساختار اوتوریته سیاسی در جامعه و گرایش بخشی از این اوتوریته‌ها به تساهل بیشتر و تعدیل مواضع خود

-
۱. در اینجا، کوشیده‌ام تا تاثیر «آپوریای جمعی جبری» در شکل‌گیری «پارانویای عمومی فراگیر» در جامعه ایران را شرح دهم. در مورد معنای پارانویا و همچنین پارانویا در سیاست، برای نمونه ر.ک؛ رابینز ۱۹۹۷؛ کانتور ۲۰۰۴.
 ۲. درباره نظریات متمایز شدن جامعه و مقایسه برداشت مقاله از فرایند وقوع آن در ایران با نظریات موجود، برای نمونه ر.ک؛ دورکم ۱۳۸۷؛ فروم ۱۳۹۹؛ آرنز ۱۳۹۹؛ کورنهاوزر ۱۴۰۰.
 ۳. «اضطراب وجودی» از مفاهیم پدیدارشناسی آگزیستانسیل و «اضطراب موقعیتی و نیز خصیصه ای» از مفاهیم مرسوم در روانشناسی و علم پزشکی است. درباره این دو مفهوم، ر.ک؛ هایدگر ۱۳۸۶؛ بلاکهام ۱۳۹۹؛ دوباتن ۱۳۹۷.

(درباره نحوه تعیین شکل‌های مسلط معنا و رفتار در جامعه، نحوه کنترل شکل‌های مسلط معنا و رفتار در جامعه، و نحوه بازتولید شکل‌های مسلط معنا و رفتار در جامعه) می‌شود. این تساهل‌گرایی اوتوریت‌ها، به مرور به شکل‌گیری حالتی در جامعه می‌انجامد که آن را می‌توان «جدال اوتوریت‌ها علیه اوتوریت‌ها» تلقی کرد. این جدال درونی به تضعیف اوتوریت‌ها و به تبع آن، رشد بیشتر «جامعه پسااوتوریت شرقی» در ایران کمک می‌کند. با این حال، رشد جامعه پسااوتوریت باعث محو کامل و پایان مطلق اوتوریت‌ها نمی‌شود بلکه «قلمرو اجتماعی ضد اوتوریت» را در موقعیت برتری در قیاس با «قلمرو اجتماعی اوتوریت» قرار می‌دهد.

این یک پدیده جدید در تاریخ ایران است و به تبع آن، دو گرایش عمومی را می‌توان در جامعه انتظار داشت. **نخست اینکه؛** با گذشت زمان و بر اثر بروز چهار ابررخداد سازنده وضعیت استثناء جبری در ایران، فرد میل نیرومندی به «گریز از اطاعت اوتوریت» (در هر نوع و شکل و ساحت) می‌یابد. بدین سان، جامعه پسااوتوریت شرقی را می‌توانیم «جامعه فرار» با «انسان‌های در حال تفرق وجودی» و «تفرقه اجتماعی جبری» تعریف کنیم. **دوم اینکه؛** بر اثر همین خصلت فراریت، تفرق وجودی و تفرقه جبری، به تدریج اوتوریت‌های سنتی و حتی نوظهور، امکان پیشین خود برای تعیین، کنترل و بازتولید شکل‌های مسلط معنا و رفتار فرد در جامعه پسااوتوریت‌ای را روز به روز بیشتر از دست می‌دهند. بدین سان، گرایشی مفرط به خودتعیین بخشی فردی در جامعه شکل می‌گیرد و این میل فزاینده به خودتعیین بخشی فردی، باعث می‌شود که فرد در جامعه، شکل‌های مسلط معنا و رفتار خود را خود تعیین، کنترل و بازتولید نمایند. اگر این پدیده را «تلقی خود به مثابه اوتوریت» بدانیم؛ آنگاه می‌توانیم بر آن باشیم که با استمرار این اوتوریت‌گرایی خودمحور، همه تعاملات (از تعاملات فرد با فرد تا تعاملات نخبگان قدرت با نیروهای اجتماعی)، تدریجاً در تقابل با هم قرار می‌گیرند و به این ترتیب، جامعه روز به روز خصلتی بی‌ثبات تر و نامطمئن تر می‌یابد. در نتیجه، حالتی شکل می‌گیرد که آن را می‌توانیم «متافیزیک خشم و خشونت اجتماعی در ایران» بنامیم.^۱

۱. در اینجا، منظوم از «متافیزیک خشم و خشونت اجتماعی» این است که به تدریج خشم و خشونت، همه کس را در همه جای جامعه ایران در بر می‌گیرد. این متافیزیک می‌تواند در سه سطح («خشم و خشونت فرد علیه خود»، «خشم و خشونت فرد علیه فرد دیگر»، و «خشم و خشونت نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی علیه یکدیگر») بروز یابد. باید

با این حال، به دو دلیل امکان بازاندیشی نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در آینده منتفی نیست. **دلیل نخست آنکه؛** بعد از آغاز وضعیت استثناء جبری در جامعه، نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی، هیچکدام نه قادرند برای همیشه در درون این وضعیت استثناء جبری بمانند و نتایج آن را تحمل کنند؛ و نه هیچکدام می‌توانند بدون همیاری دیگری، از این وضعیت استثناء جبری خارج شوند. در نتیجه، سرنوشت نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی به هم گره می‌خورد و هر دو کنشگر مزبور از گسترش «متافیزیک خشم و خشونت در جامعه پساو توریته‌ای ایران» می‌تواند عاملی (البته بالقوه) برای گرایش به بازاندیشی در جامعه باشد.

دلیل دوم اینکه؛ با گذشت زمان نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی هر یک با واقعیت خاص خود در جامعه مواجه می‌شوند. از یک طرف، نخبگان قدرت به تدریج در می‌یابند که امکان توقف نهایی روند تکوین جامعه پساو توریته شرقی در ایران وجود ندارد چراکه امکان محو نهایی چهار عنصر بنیادی سازنده این جامعه پساو توریته (یعنی «بحران عام انباشت سرمایه»، «بسط دیجیتالسیم»، «جابجایی فزاینده طبقاتی» و «تحول نسلی رهبران سنتی») وجود ندارد. بنابراین، نخبگان قدرت جدید در نهایت به این نتیجه می‌رسند که فرایند تکوین جامعه پساو توریته در ایران متوقف نمی‌شود بلکه فقط تحت شرایط خاصی دچار وقفه‌های تاریخی می‌شود و این وقفه‌های تاریخی صرفاً از طریق بازاندیشی (در اشکال مختلف و حتی متضاد) امکان پذیر است و عدم بازاندیشی یعنی شرایط ابهام و عدم اطمینان بیشتر در جامعه آینده. در طرف دیگر جامعه، نیروهای اجتماعی با واقعیت متفاوت دیگری مواجه می‌شوند و آن اینکه، به موازات تکوین جامعه پساو توریته شرقی در ایران، او توریته‌های سیاسی هیچگاه به انحلال کامل و پایان خود نمی‌رسند بلکه صرفاً قلمرو اجتماعی آنها کاهش بیشتری یافته و نوعی گذار از «او توریته‌های سیاسی قوی و فراگیر به او توریته‌های سیاسی ضعیف و افول یافته»

توجه داشت که در دوره بعد از آغاز وضعیت استثناء جبری، گسترش این متافیزیک خشم و خشونت، می‌تواند فرایند تکوین جامعه پساو توریته در ایران را با نیروی بیشتری به پیش برد زیرا **اولاً؛** رواج خشم و خشونت، محصول اندیشه و عمل او توریته‌ها تلقی خواهد شد. **ثانیاً؛** خشم و خشونت گسترده نخبگان قدرت علیه نیروهای اجتماعی، او توریته‌های رسمی را تحکم آمیز و بی ارزش نشان خواهد داد. در نتیجه، گسترش متافیزیک خشم و خشونت اجتماعی در ایران، باعث فراگردی بیشتر جامعه از او توریته‌ها و پیشرفت فرایند تکوین جامعه پساو توریته شرقی می‌شود.

در جامعه رخ می‌دهد. از آنجا که این گذار پیش‌رونده، نیاز اوتوریت‌های سیاسی ضعیف و افول‌یافته به کاربست خشونت در جامعه را روزه‌روز بیشتر می‌کند؛ بنابراین بخشی از نیروهای اجتماعی (بویژه در درون طبقه متوسط شهری) ممکن است به تدریج به این فهم برسند که انقلاب روزمره اجتماعی (و حتی گاه اکتیویسم سیاسی موردی و موقت در جامعه)، بهتر از ورود به مسیر انقلاب سیاسی و خشونت فراگیر بالقوه نهفته در آن است و این یعنی ائتلاف طبیعی و خودجوش طبقه جدید خودآیین با برخی از لایه‌های طبقات اجتماعی دیگر و پیشبرد مداوم روند تکوین جامعه پساوتوریت‌شده شرقی از طریق انقلاب روزمره اجتماعی. با این وصف، **اولاً**؛ تکوین جامعه پساوتوریت‌شده شرقی در ایران ادامه می‌یابد زیرا عنصر اصلی سازنده آن (یعنی وضعیت استثناء جبری و چهار ابرخداد شکل‌دهنده آن) به سهولت قابل رفع نیست. **ثانیاً**؛ از آنجا که نخبگان قدرت و نیروهای اقتصاد سیاسی مسلط در درون و بیرون جامعه، دائماً به بررسی بهترین مسیرهای بالقوه می‌پردازند و لذا ممکن است مسیرهای پیشین خود را تغییر داده یا ترمیم کنند. بنابراین آینده دارای «پایانی خطی، ساده و مطلق» نیست بلکه «پایانی باز، پویا و مشروط» دارد و تنها امکان علمی، مطالعه نتایج محتمل مسیرهای بالقوه‌ای است که نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی در درون جامعه ایران و بیرون آن خواهند داشت. طبیعتاً ورود به هر مسیر تاثیر خاص خود را بر روند تکوین جامعه پساوتوریت‌شده شرقی در ایران خواهد گذاشت و نخبگان قدرت و نیروهای اجتماعی، هر دو را در معرض پارادوکس‌های خاص و مشخصی قرار خواهد داد.^۱

منابع

فارسی

آبراهامیان، یرواند (1392). ایران بین دو انقلاب، ترجمه احمد گل محمدی و محمد ابراهیم فتاحی، تهران: نی.

آرنت، هانا (۱۳۹۸). میان گذشته و آینده، ترجمه سعید مقدم، تهران: اختران.

^۱. در این میان، نباید تاثیر رخدادهای پیش‌بینی‌ناپذیر و تصادفی را نادیده گرفت.

آرنت، هانا (۱۳۹۹). *توتالیتاریسم*، ترجمه مهدی تدین، تهران؛ ثالث و پارسه.
آلتوسر، لویی (۱۴۰۱). *درباره بازتولید*، ترجمه هومن حسین زاده، تهران: کتابسرای میردشتی.
اسکاچپول، تدا (۱۳۷۶). *دولتها و انقلابهای اجتماعی*، ترجمه سید مجید روئین تن، تهران: سروش.

ارسطو (۱۳۶۶). *متافیزیک*، ترجمه شرف الدین خراسانی، تهران: گفتار.
اشرف، احمد و علی بنو عزیزی (۱۳۹۳). *طبقات اجتماعی، دولت و انقلاب در ایران*، ترجمه سهیلا ترابی فارسانی، تهران: نیلوفر.
اشرف، احمد و علی بنوعزیزی (۱۳۷۲). *طبقات اجتماعی در دوره پهلوی*، ترجمه عماد افروغ، فصلنامه راهبرد، شماره زمستان.
ادیبی، حسین (۱۳۵۸). *طبقه متوسط جدید در ایران*، تهران: انتشارات دانشکده علوم اجتماعی و تعاون دانشگاه تهران.

اولین رایت، اریک (۱۳۹۵). *رویکردهایی به تحلیل طبقاتی*، ترجمه یوسف صفاری، تهران: لاهیتا

بال، ترنس (۱۴۰۰). *نظریه سیاسی و پراکسیس*، ترجمه یحیی امینی، تهران: پگاه روزگار نو.
برینتون، کرین (۱۳۹۷). *کالبدشکافی چهار انقلاب*، ترجمه محسن ثلاثی، تهران: تمدن علمی.
بلاکهام، هرولد جان (۱۳۹۹). *شش متفکر اگزیستانسیالیست*، ترجمه محسن حکیمی، تهران: مرکز.

پلنت، ریموند (۱۴۰۱). *هگل*، ترجمه اکبر معصوم بیگی، تهران: آگه.
پین، مایکل (۱۳۸۲). *فرهنگ اندیشه انتقادی*، ترجمه پیام یزدانجو، تهران: مرکز.
دوباتن، آلن (۱۳۹۷). *اضطراب موقعیت*، ترجمه سید حسن رضوی، تهران: میلکان.
دورکم، امیل (۱۳۸۷). *درباره تقسیم کار اجتماعی*، ترجمه باقر پرهام، تهران: مرکز.
ستاری، سجاد (۱۳۹۴). *صُور بنیادی حیات نفتی*، فصلنامه دولت پژوهی، دوره اول، شماره دوم.

ستاری، سجاد (۱۳۹۹). *بتواره سرمایه‌داری دولتی در ایران*، فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی، دوره ششم، شماره سوم.

ستاری، سجاد (۱۴۰۱). قدرت و وضعیت استثناء جبری در ایران، فصلنامه دولت‌پژوهی، دوره هشتم، شماره سی و یکم.

ستاری، سجاد (۱۴۰۲). گفتارهای نو در جامعه‌شناسی سیاسی، تهران: دانشگاه تهران.
سیمیلر، کوری و مگان گریس (۱۴۰۱). نسل Z (قرنی در حال ساخته شدن)، ترجمه حسین قاسم زاده و دانیال فتحی، تهران: رهنج.

سنت، ریچارد (۱۳۷۸). اقتدار، ترجمه باقر پرهام، تهران: شیرازه.
کونگ، هانس (۱۳۸۶). متفکران بزرگ مسیحی، گروه مترجمان، قم: مرکز مطالعات و تحقیقات ادیان و مذاهب.

کورن هاووزر، ویلیام (۱۴۰۰). سیاست در جامعه توده ای، ترجمه وحید بزرگی، تهران: نی.
گرامشی، آنتونیو (۱۴۰۰). دفترهای زندان (دفتر اول و دوم)، ترجمه حسن مرتضوی، تهران: چشمه.

گلدستون، جک (۱۳۸۷). مطالعاتی نظری، تطبیقی و تاریخی در باب انقلابها، ترجمه محمدتقی دلفروز، تهران: کویر.

گلدستون، جک (۱۳۹۶). مقدمه ای بسیار کوتاه بر انقلابها، ترجمه عباس حاتمی، تهران: کویر.

ماندلباوم، موریس (۱۳۹۲). پدیدارشناسی تجربه اخلاقی، ترجمه مریم خدادادی، تهران: ققنوس.

مرکز آمار ایران (۱۳۳۵-۱۳۸۵). نتایج سرشماری‌های جمعیتی کشور (سالهای ۱۳۳۵ تا ۱۳۸۵)، www.sci.org.ir.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۶). تعداد خطوط پرسرعت اینترنت به تفکیک نوع در پایان اسفند ۱۳۹۴، www.sci.org.ir.

مرکز آمار ایران (۱۳۹۷). دانشجویان دوره‌های مختلف تحصیلی موسسات آموزش عالی حسب رشته تحصیلی، www.sci.org.ir.

مرکز پژوهشهای مجلس (۱۴۰۲). نتایج داده کاوی آینده نگر در خصوص سالمندی جمعیت در ایران، تهران: مرکز پژوهشهای مجلس.

مورو دوپلن، لوئی (۱۳۷۵). جامعه شناسی اقتدار. ترجمه علی سیلاتیان طوسی، مشهد: دانشگاه فردوسی.

میلگرام، استنلی (۱۳۹۹). اطاعت از اوتوریت، ترجمه مهران پاینده و عباس خداقلی، تهران: اختران.

وینسنت، اندرو (۱۳۹۷). نظریه های دولت، ترجمه حسین بشیریه، تهران: نی.

هایدگر، مارتین (۱۳۸۶). هستی و زمان، ترجمه سیاوش جمادی، تهران: ققنوس.

هوارت، دیوید (۱۳۸۴). نظریه گفتمان، مندرج در؛ دیوید مارش و جری استوکر، روش و نظریه در علوم سیاسی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

References

Dworkin, Gerald (1988). *The Theory and Practice of Autonomy*, Cambridge: Cambridge University Press.

Gillespie, Michael Allen and Lucas Perkins (2010). Political Anti-Theology, *Critical Review* 22 (1), 65-84.

Kantor, Martin (2004). *Understanding Paranoia*, Westport: Prager.

Robins, Robert, et al. (1997). *Political Paranoia*, New Haven: Yale University Press.

Ross, Edward Alsworth (1901). *Social Control: A Control of the Foundations of Order*, New York: Macmillan.

Translated References into English

Abrahamian, Yervand (2013). *Iran Between Two Revolution*, Tehran: Ney. [In Persian]

Adibi, Hosein (1979). *New Middle Class in Iran*, Tehran: University of Tehran. [In Persian]

Althusser, Louis (2022). *On The Reproduction of Capitalism*, Translated by Houman Hoseinzadeh, Tehran: Ketab Sarayeh Mirdashti. (In Persian)

Arendt, Hannah (2019). *Between Past and Future*, Translated by: Saied Moghaddam, Tehran: Akhtaran. [In Persian]

- Arendt, Hannah (2020). *The Origins of Totalitarianism*, Translated by: Mehdi Tadayyon, Tehran: Saless and Parseh. [In Persian]
- Aristotle (1987). *Metaphysics*, Translated by Sharafoddin Khorasani, Tehran: Goftar. [In Persian]
- Ashraf, Ahmad and Ali Banou Azizi (2014). *Social Classes, State and Revolution in Iran*, Translated by Soheila Torabi Farsani, Tehran: Niloufar. [In Persian]
- Ashraf, Ahmad and Ali Banou Azizi (1993). Social Classes in Pahlavi Period, Translated by Emad Afrogh, *Scientific Quarterly of Strategy*, winter, Number 2. [In Persian]
- Ball, Terence (ed.), (1977). *Political Theory and Praxis*, Translated by Yahya Amini, Tehran: Pegahe Rouzegareh Nov. [In Persian]
- Blackham, Harold John (2020). *Six Existentialist Thinkers*, Translated by Mohsen Hakimi, Tehran: Markaz. [In Persian]
- Brinton, Crane (2018). *The Anatomy of Revolution*, Translated by Mohsen Solasi, Tehran: Tamaddon Elmi. [In Persian]
- De Botton, Alain (2018). *Status Anxiety*, Translated by Seyyed Hassan Razavi, Tehran: Milkan. [In Persian]
- Durkheim, Emile (2008). *The Division of Labor in Society*, Translated by Bagher Parham, Tehran: Markaz. [In Persian]
- Goldston, Jack A. (2008). *Revolutions: Theoretical, Comparative, and Historical Studies*, Translated by Mohammad Taghi Delforouz, Tehran: Kavir. [In Persian]
- Goldstone, Jack (2017). *Revolution: A Very Short Introduction*, Translated by Abbas Hatami, Tehran: Kavir. [In Persian]
- Gramsci, Antonio (2021). *Selections from the Prison Notebooks*, Translated by Hasan Mortazavi, Tehran: Cheshmeh. [In Persian]
- Heidegger, Martin (2007). *Being and Time*, Translated by Siyavosh Jamadi, Tehran: Ghoghnoos. [In Persian]
- Howarth, David (2005). *Discourse Theory*, in; David Marsh and Gerry Stoker, (eds.), *Theory and Methods in Political Science*, Translated by Amir Mohammad Haji Yousefi, Tehran: Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]

- Iran Statistics Center (1956-2006). *The Results of the Population Censuses of the Country*, www.sci.org.ir. [In Persian]
- Iran Statistics Center (2017). *The number of high-speed internet lines by type at the end of 2015*, www.sci.org.ir. [In Persian]
- Iran Statistics Center (2018). *Students of Different Academic Courses of Higher Education Institutions According to the Field of Study*, www.sci.org.ir. [In Persian]
- Islamic Parliament Research Center (2023). *The Results of Prospective Data Mining Regarding Population Aging in Iran*, Tehran: IPRC. [In Persian]
- Kornhauser, William (2021). *The Politics of Mass Society*, Translated by Vahid Bozorgi, Tehran: Ney. [In Persian]
- Küng, Hans (2007). *Great Christian Thinkers*, Translated by Group of Translators, Qom: Center for Studies and Research of Religious. [In Persian]
- Mandelbaum, Maurice (2013). *The Phenomenology of Moral Experience*, Translated by Maryam Khodadi, Tehran: Ghoghnoos. [In Persian]
- Milgram, Stanly (2020), *Obedience to Authority: An Experimental View*, Translated by Mehran Payandeh and Abbas Khoda Gholi, Tehran: Akhtaran. [In Persian]
- Moro Dublin, Louis (1996). *Sociology of Authority*, Translated by Ali Silanian Tusi, Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. [In Persian]
- Payne, Michael (ed.), (2003). *A Dictionary of Cultural and Critical Theory*, Translated by Payam Yazdan Jou, Tehran: Markaz. [In Persian]
- Plant, Raymond (2022). *Hegel*, Translated by Akbar Masoum Beigi, Tehran: Agah. [In Persian]
- Sattari, Sajjad (2015). The Elementary Forms of Petro-Life (Towards Transforming Rentierism and Rentier State Literature), *State Studies Quarterly*, Volume 1, Issue 2, pp. 23-58. [In Persian]
- Sattari, Sajjad (2021). The Fetishism of State Capitalism in Iran (1944-2020), *Iranian Journal of Public Policy*, Volume 6, Issue 3, pp. 9-31. [In Persian]

- Sattari, Sajjad (2022). Power and Involuntary State of Exception in Iran (Foundation and Conditions of Possibility), *State Studies Quarterly*, Volume 8, Issue 31, pp. 1-29. [In Persian]
- Sattari, Sajjad (2023). *New Discourses in Political Sociology*, Tehran: University of Tehran. [In Persian]
- Seemiller, Corey and Megan Grace (2022), *Generation Z*, Translated by Hossein Ghasemzadeh and Danial Fattahi, Tehran: Rahanj. [In Persian]
- Sennet, Richard (1999). *Authority*, Translated by Bagher Parham, Tehran: Shirazeh. [In Persian]
- Skocpol, Theda (1997). *States and Social Revolutions*, Translated by: Seyyed Majid Rouein Tan, Tehran: Soroush. [In Persian]
- Turner, Anthony (2015). Generation Z: Technology and Social Interest, *The Journal of Individual Psychology* 71.2 [In Persian]
- Vincent, Andrew (2018). *Theories of State*, Translated by Hosein Bashiriyyeh, Tehran: Ney. [In Persian]
- Wright, Erik Olin (ed.), (2016). *Approaches to Class Analysis*, Translated by Yousef Saffari, Tehran: Lahita. [In Persian]

استناد به این مقاله: ستاری، سجاد. (۱۴۰۲). «جامعه‌پساوتوریته شرقی» (یک رهیافت
تئوریک جدید در جامعه‌شناسی سیاسی ایران). *دولت‌پژوهی*، ۹(۳۵)، ۳۶-۱. doi:
10.22054/tssq.2023.75675.1452

The *State Studies Quarterly* is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial 4.0 International License .